

NECESSITATS I SERVEIS SOCIALS.*

LES ORGANITZACIONS ASSOCIATIVES

RESUM

Les necessitats socials estan relacionades amb la dinàmica econòmica, demogràfica i cultural, però també amb altres processos. La configuració de les necessitats de salut o les conseqüències de la dinàmica socioeconòmica ja s'han tractat en altres seccions de la memòria del CES. En aquesta secció es presenten algunes de les formes socials en què s'expressen les necessitats, així com les respostes que s'han desenvolupat dins l'àmbit dels serveis socials. La configuració històrica del sistema de serveis socials, diferenciant sectors d'atenció (la infància i la família, la gent gran, les persones discapacitades, etc.), és una manera de fer front a aquestes necessitats que encara és operativa. En aquesta secció s'han seleccionat alguns dels trets característics d'aquest sistema, la seva estructura i l'evolució recent, així com els reptes sobre els quals es treballa actualment.

La presentació s'ha centrat en la configuració dels serveis socials, més que en l'anàlisi de les necessitats, i s'ha dedicat una atenció especial a dos sectors: el de la infància i la família, i el de la dona. Amb aquest tractament més detallat d'alguns sectors, comença un tipus de presentació que tindrà continuïtat en informes posteriors, en els quals es tractaran més a fons els altres sectors. Per a l'any 2004, s'espera seguir amb l'oferta d'atenció social primària i amb l'oferta que s'adreça a les situacions d'exclusió.

9.1.

PRESENTACIÓ

El plantejament inicial d'aquest breu balanç ha de permetre assolir dos objectius: en primer lloc, disposar d'un informe de conjunt sobre les necessitats i els serveis socials, i, en segon lloc, facilitar la reflexió sobre la manca de dades oficials de caràcter social. El primer objectiu només es podrà assolir quan el segon estigui ja superat. Com a conseqüència d'aquesta insuficiència, la secció sobre serveis socials encara s'ha de considerar com un treball provisional pel que fa als plantejaments i als resultats, però vàlid com a primer conjunt de dades, d'informacions, de reflexions i de propostes de futur.

Després de l'informe genèric de l'any passat, en aquest informe s'ha prestat més atenció a determinats sectors d'actuació que, per diverses circumstàncies -com ara la reforma de les polítiques públiques (transferències, per exemple) o l'increment de l'atenció pública-, han reclamat una atenció més important. És el cas dels serveis socials per a la infància i la família i els serveis i programes per a les dones. Altres sectors es tractaran més a fons en informes

* Vegeu: Normes socials de les Illes Balears. Consell Econòmic i Social de les Illes Balears. Palma. 2004.

posteriors, per tal de renovar la presentació que se'n va fer l'any passat i aprofundir-hi.

En qualsevol cas, els reptes que es varen destacar en l'informe anterior, encara són presents, especialment els dos següents: la manca d'informació i la manca d'una renovació del marc legal.

1. No es disposa, a la comunitat autònoma de les Illes Balears, de memòries i d'estadístiques públiques que comprenguin el conjunt de l'activitat dels serveis socials. La informació encara és fragmentària i és difícil accedir-hi.
2. La reforma de la Llei d'acció social del 1987 que s'havia desenvolupat al llarg del 2001 i del 2002 no s'ha completat encara amb una nova llei marc. Aquesta nova llei hauria d'aclarir com s'estructurarà i es definirà el model de serveis socials a la comunitat autònoma de les Illes Balears (la distribució de competències, els sistemes de participació, els sistemes de finançament, etc.).

9.2.

LA CONFORMACIÓ DE LES POLÍTIQUES PÚBLIQUES

Els serveis socials, de manera simplificada, s'estructuren com a serveis generalistes d'atenció primària i com a serveis i programes sectorials. Aquesta diferenciació obliga a fer-ne un tractament diferenciat

per sectors. En qualsevol cas, a la comunitat autònoma de les Illes Balears podem observar, sobretot als grans municipis i a les mancomunitats, que els serveis socials han desenvolupat coordinacions amb altres àrees, o han reconvertit la seva estructura, en absorbir parcialment altres aspectes del benestar social, com són la formació, l'ocupació, etc. D'aquesta manera, s'expressa la voluntat que tenen d'abordar els problemes socials des d'una perspectiva més àmplia, en considerar el ciutadà des d'una òptica global i aconseguir una major rendibilitat dels recursos del municipi.

Al llarg del 2003, s'han completat els processos de reordenació iniciats anteriorment; cal destacar:

- S'han transferit serveis i programes als consells insulars, en desplegament de la Llei de transferències als consells insulars.³⁶
- Ha desaparegut l'Institut balear d'Afers Socials (IBAS), i el Consell de Mallorca ha creat l'Institut de Serveis Socials i Esports,³⁷ com a òrgan de gestió integrada dels serveis socials transferits i propis.

Aquests canvis suposen: a) s'opta per una fórmula de descentralització organitzativa a favor dels consells insulars, reconeguts com a òrgans de gestió autònoma, i b) es redistribueixen les competències a favor dels municipis i de les mancomunitats.

36. Llei 14/2001, de 29 d'octubre, d'atribució de competències als consells insulars en matèria de serveis socials.

37. La Llei d'acompanyament als pressupostos del 2004 va incloure la desaparició de l'Institut Balear d'Afers Socials (IBAS) i la transferència de la major part del seu personal, un total de 474 persones, al recentment creat Institut de Serveis Socials i Esportius del Consell de Mallorca, l'1 de gener del 2004.

En aquesta etapa, organitzativament, el més significatiu és que desapareix la Conselleria de Benestar Social i la major part de les seves competències s'incorporen a la Conselleria de Vicepresidència. En qualsevol cas, han seguit vigents, al llarg del 2003, tot un seguit de plans sectorials d'actuació:

- El Pla integral d'atenció a la immigració de les Illes Balears es va aprovar en el Consell de Govern del 29 de setembre del 2000. És un pla que tenia una vigència quadriennal, al llarg del període 2001-2004.
- El Pla estratègic de les persones majors (2001-2004), aprovat en el Consell de Govern del 30 d'agost del 2001.
- El Pla estratègic per a persones amb discapacitat (2002-2005), que es va aprovar en Consell de Govern del 12 de juliol del 2002.
- El Pla estratègic de joventut del Govern de les Illes Balears (2001-2004).
- El Pla d'inclusió i els programes d'eradicació de la pobresa i l'exclusió social.

Juntament amb aquests plans, s'han seguit desenvolupant alguns plans estatals, d'acord amb convenis amb el Govern de les Illes, i que han executat les administracions de la comunitat autònoma de les Illes Balears. Són especialment rellevants el Pla concertat de prestacions bàsiques de les corporacions locals (identificat com a PPB), o el programes i serveis per afavorir la conciliació entre la vida familiar i laboral mitjançant l'atenció a la primera

infància. També s'han mantingut plans com el Pla 10, pla d'inversions per a la creació de centres per a la gent gran i per a les persones amb discapacitat.

Finalment, cal apuntar un aspecte important de la configuració del sistema: la dotació de personal. Els serveis socials són intensius en recursos humans i sembla que el creixement que han tingut ha estat importantíssim, especialment en els períodes 1988-1995 i 1999-2003. En el conjunt de les Illes Balears, a més de produir-se un augment superior al total de l'economia i del sector serveis, es caracteritzen per la marcada feminització, la salarització i per una certa precarietat, fruit de la dependència de subvencions, precarietat que encara no s'ha superat.

9.3.

LES NECESSITATS, L'OFERTA I LA DEMANDA DE SERVEIS

S'ha estructurat la presentació de la informació i les interpretacions d'acord amb els sectors d'actuació i es diferencia l'àmbit de l'atenció primària dels sectors d'atenció social principals. Aquesta diferenciació és forçada i discutible, ja que en l'àmbit de l'atenció primària es desenvolupen actuacions sectorials importants; a més, les necessitats no es poden analitzar d'una manera aïllada en cada sector; però la diferenciació per sectors permet ordenar la presentació d'acord amb les necessitats, les polítiques i els instruments de planificació desenvolupats. En

cadascun dels sectors considerats hi ha normativa sectorial específica o plans d'actuació estatals i autonòmics; per això, seguir aquesta estructuració en facilita la interpretació.

9.3.1. ELS SERVEIS SOCIALS D'ATENCIÓ PRIMÀRIA

Els serveis que conformen aquest nivell d'atenció generalista s'orienten a prevenir les situacions de necessitat social i a promoure les prestacions socials d'informació i d'assessorament; d'atenció a domicili, especialment a les persones, a les famílies o als col·lectius que, per raó de dificultats de desenvolupament i d'integració en la societat, de manca d'autonomia, de discapacitats o de problemes familiars, necessiten aquesta prestació; de coordinació de recursos i de treball comunitari en xarxa, així com altres programes socials de tipus sectorial. Constitueixen el punt d'accés immediat i l'àmbit del sistema de serveis socials més proper als ciutadans en l'entorn més immediat.

Els serveis d'aquest àmbit, que gestionen els ajuntaments o les mancomunitats, s'adrecen a tota la població i es caracteritzen pel fet que la persona hi pot accedir directament. Reben suport dels consells insulars, especialment a partir de la gestió dels consells del Pla de prestacions bàsiques de serveis

socials de les corporacions locals (PPB). Aquest Pla va representar, des del 1988, la consolidació dels serveis socials d'atenció primària a tot l'Estat, també a la comunitat autònoma balear. El PPB s'estructura com un pla estatal, acordat amb els governs de les comunitats autònomes, per donar suport a les corporacions locals. Mitjançant el PPB es tracta de finançar conjuntament entre el Ministeri de Treball i Afers Socials (MTAS) i el Govern de la comunitat autònoma la xarxa d'atenció primària de serveis socials, que ha de permetre garantir les prestacions bàsiques als ciutadans en situació de necessitat. Els projectes que han estat finançats, mitjançant subvencions als consells insulars han estat finançats, per part del Ministeri de Treball i Afers Socials i del Govern de les Illes, amb un import de 3.555.221 euros, quantitat sensiblement inferior als 3.880.233 euros de l'any 2002. (Vegeu el quadre III-134)

S'ha de tenir present que les aportacions que s'inclouen en la taula només representen una part del finançament de la xarxa de serveis i prestacions d'atenció primària. Les aportacions dels consells insulars i dels ajuntaments i mancomunitats poden representar més d'un 70% del total de la despesa, de tal manera que el quadre III-134 només representaria un 30% del total del finançament.³⁸ Això permet fer una apreciació del que representa aquest àmbit en el conjunt del sistema; l'any 2001, concre-

38. Dels 3.555.221 euros que ha aportat el Govern de les Illes a les corporacions locals, a través dels consells insulars, el 2003, un 70% són aportats directament pel Govern de les Illes; la resta correspon a l'aportació del Ministeri de Treball i Afers Socials (memòria de l'IBAS, 2003). L'aportació del Govern de les Illes es va incrementar considerablement respecte dels 2.277.660 euros que havia aportat el 2001. (Vegeu: Direcció General d'Afers Socials (2002), *Memoria del plan Concertado de Prestaciones Básicas de SS SS en Corporaciones locales 2000-2001*, Madrid, MTAS, p. 37.)

QUADRE III-134. PLA CONCERTAT DE PRESTACIONS BÀSIQUES 2002-2003

Corporacions/entitats	Aportació del Govern de la CAIB i de l'MTAS		% var. 02-03
Alaró	43.747,24	0,00	0,00
Alcúdia	40.777,44	54.065,37	132,59
Andratx	65.417,41	49.675,31	75,94
Artà	51.931,61	35.386,13	68,14
Banyalbufar	9.596,09	4.088,89	42,61
Binissalem	45.456,67	156.081,33	343,36
Búger	14.545,68	0,00	0,00
Bunyola	36.627,39	31.035,02	84,73
Calvià	114.881,68	216.292,07	188,27
Campanet	19.582,42	0,00	0,00
Campos	49.251,57	41.395,10	84,05
Capdepera	44.181,23	40.250,54	91,10
Consell	16.839,80	0,00	0,00
Deià	11.044,09	5.080,62	46,00
Escorca	1.686,06	2.235,48	132,59
Esporles	31.614,26	24.783,73	78,39
Estellencs	5.823,36	2.747,61	47,18
Felanitx	101.942,92	74.601,12	73,18
Fornalutx	6.561,10	4.715,35	71,87
Inca	64.692,33	85.782,96	132,60
Lloseta	33.859,06	0,00	0,00
Llucmajor	82.249,01	97.337,22	118,34
Manacor	106.385,63	141.052,98	132,59
Mancor de la Vall	5.738,71	0,00	0,00
Marratxí	93.896,04	96.614,24	102,89
Muro	44.729,93	35.659,02	79,72
Petra (tota la Mancomunitat del Pla)	308.770,33	162.668,20	52,68
Pollença	89.610,92	68.725,00	76,69
Porreres	59.773,57	27.482,56	45,98
Puigpunyent	15.218,80	7.563,23	49,70
Sant Llorenç des Cardassar	46.587,35	33.347,37	71,58
Santa Margalida	63.206,71	42.362,81	67,02
Santa Maria del Camí	37.171,22	0,00	0,00
sa Pobla	77.029,44	86.488,34	112,28

Continua

QUADRE III-134. PLA CONCERTAT DE PRESTACIONS BÀSIQUES 2002-2003

Corporacions/entitats	Aportació del Govern de la CAIB i de l'MTAS		% var. 02-03
Santanyí	63.325,32	49.695,90	78,48
Selva	24.873,48	0,00	0,00
ses Salines	31.123,97	23.177,44	74,47
Sóller	81.747,94	57.264,03	70,05
Son Servera	58.619,05	48.077,70	82,02
Valldemossa	10.246,95	10.398,63	101,48
Palma (centres de serveis socials)	643.082,95	643.082,95	100,00
Consell Insular de Mallorca (Hospital de Nit)	519.510,82	548.220,57	105,53
Total Mallorca	3.272.957,55	3.007.434,82	91,89
Alaior	28.923,54	—	—
Ferrieres	14.707,85	—	—
Maó	122.504,03	—	—
es Castell	16.915,68	—	—
es Mercadal	18.384,72	—	—
Ciutadella	70.965,68	—	—
es Migjorn Gran	7.887,34	—	—
Sant Lluís	9.673,72	—	—
Consell Insular de Menorca	18.017,83	—	—
Total de Menorca ¹	307.980,39	246.670,81	80,09
Consell Insular d'Eivissa i Formentera ¹	299.295,85	299.115,60	99,94
Total de la CAIB	3.880.233,79	3.553.221,23	91,57

1. No hi ha dades de la distribució.

Font: elaboració pròpia, a partir de la memòria de l'IBAS, 2003.

tament, el nivell d'atenció primària a les Illes va representar 14.524.399 euros.³⁹ Fins al 1988, any del PPB, l'atenció primària pràcticament era un àmbit inexistent, amb l'excepció d'alguns ajuntaments (notòriament, l'Ajuntament de Palma i pocs més), però els darrers quinze anys s'ha desenvolupat, gràcies en bona part al PPB, i s'ha aconseguit

la plena cobertura de tot el territori de la comunitat autònoma de les Illes Balears, de manera que es disposa d'una dotació de personal i d'una capacitat tècnica perfectament comparable a la de la majoria de comunitats autònomes, amb un desenvolupament mitjà dels serveis socials.

39. Direcció General d'Afers Socials (2002), *Memoria del plan Concertado de Prestaciones Básicas de SS SS en Corporaciones locales, 2000-2001*, Madrid, MTAS.

En termes generals, es pot dir que, en aquest àmbit d'atenció, els reptes són els següents:

- Descentralitzar competències en un grau major i finançar els municipis, la qual cosa bé pot concretar-se en l'esperat pacte local o bé en el desenvolupament dels plans sectorials de la comunitat autònoma de les Illes Balears, que s'han esmentat abans (discapacitats, gent gran, immigració, etc.).
- Universalitzar els serveis socials cap a tota la població, inclosa la població d'immigrants internacionals i d'altres grups menys afavorits, de manera que s'incrementin les ofertes i els nivells d'ús dels serveis per part dels més necessitats, mitjançant una política de reconeixement de drets i una millora de la visualització dels serveis, les ofertes i els drets. Cal garantir dotacions bàsiques iguals i la mateixa capacitat d'accés a tota l'oferta a tot el territori de la comunitat autònoma de les Illes Balears.
- Intensificar recursos que afavoreixin la permanència del ciutadà en el seu medi, per a tots els sectors de població:⁴⁰ servei d'ajuda a domicili, programa «A ca vostra» per a la gent gran, centres de dia...
- Articular l'atenció a les necessitats socials des de tots els sistemes de benestar social, segons les competèn-

cies, desenvolupant estructures de coordinació socieducatives (sistema educatiu), sociosanitàries (sistema sanitari) i socioculturals (sistema cultural), articulacions que aconseguixin una eficàcia i una eficiència majors dels recursos públics, seguint, per exemple, el que ja s'ha fet en el Protocol de coordinació entre serveis socials i serveis d'orientació laboral (gener del 2003).

- Aplicar noves tecnologies: implantació plena de l'adaptació a la comunitat autònoma balear del sistema d'informació d'usuaris de serveis socials (SIUSS), desenvolupat pel Ministeri d'Afers Socials l'any 1995 i encara no totalment operatiu; sistema que pot ser la base d'una homogeneïtzació de llenguatge i de criteris tècnics i, sobretot, pot servir per quantificar les accions que es duen a terme, així com les necessitats no cobertes.

9.3.2. LA INFÀNCIA I LA FAMÍLIA

La situació del sector en aquests moments es caracteritza pel dinamisme. En el cas de Mallorca, una vegada reorganitzat l'any 2003 el servei de menors de l'Institut de Serveis Socials de Mallorca, s'ha posat un èmfasi especial a descentralitzar el servei i s'han creat unitats d'intervenció (equips) a escala territorial. Durant l'any 2003, els patrons de coordinació i de clarificació competencial entre el Servei d'Infància i Família i els diferents ajuntaments s'han constituït

40. Aquest objectiu afecta la gent gran especialment, però també altres col·lectius que, per les seves característiques, requereixen una atenció residencial o un suport continuat. Es pot discutir si és una competència de l'atenció primària, però a partir de la definició dels serveis que s'ha fet abans és bastant clar que sí es tracta d'una competència d'aquest nivell.

com a un dels factors principals que, d'acord amb els resultats que s'obtinguin d'aquests processos negociadors ha de generar un nou escenari en l'evolució de l'atenció a la infància. En el cas de Menorca, cal destacar el canvi de dependència del servei que actua com a entitat titular en matèria de protecció de menors, que ha passat de dependre de la Conselleria de Cooperació Local a la de Benestar Social. En el cas d'Eivissa, segueix sent el Patronat per a la Protecció de la Salut Mental i el Benestar Social que desenvolupa les funcions pròpies de l'entitat titular.

Canviant de tema, cal destacar que s'ha creat la FEIAB (Federació Balear d'Entitats d'Atenció a la Infància i l'Adolescència), òrgan que aglutina pràcticament totes les entitats col·laboradores de l'Administració en matèria d'acolliment residencial de menors.

S'ha avançat en la utilització de l'acolliment familiar com un recurs que requereix d'un aprofundiment major (acolliments amb família extensa, etc.). Pel que fa a les adopcions, es reafirma la preponderància de les adopcions internacionals, les quals incrementen el volum global d'adopcions.

Al mateix temps, s'accentua la tendència, que ja s'ha detectat anys anteriors, d'aparició de noves situacions de necessitat familiar relacionades amb els processos migratoris.

En l'apartat normatiu, cal esmentar la promulgació dels decrets 15/2003, pel qual es crea el Consell d'Infància i Família de les Illes Balears, i 45/2003, pel qual es regulen els acolliments familiars i l'adopció.

Com ja és tradicional, són dos els àmbits d'atenció que cal analitzar amb relació a l'actuació dels serveis socials en l'àmbit de la infància:

- la protecció dels menors, a càrrec dels consells insulars,
- les actuacions en la reforma dels menors, responsabilitat del Govern de la comunitat autònoma.

9.3.2.1. La protecció dels menors

Mallorca

Durant aquest any, el Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família de l'Institut de Serveis Socials i Esport del Consell de Mallorca ha obert 312 diligències i 237 expedients de protecció. A més, s'han atès 379 demandes, sense que hagi estat necessari obrir cap procediment. Els motius de les demandes que s'han rebut al Servei es recullen en la graella adjunta. (Vegeu el quadre III-135)

Les tuteles

Pel que fa a les tuteles, s'han constituït 138 noves tuteles, mentre que en 32 casos s'ha produït la baixa de tuteles ja constituïdes.

Els acolliments familiars

El nombre total d'acolliment formalitzats ha estat de 132, mentre que en 29 casos s'ha produït la baixa de l'acolliment. Del total d'acolliments, 42 (31,81%) han estat temporals; 56 (42,42%), permanents, i 33 (25%), preadoptius.

QUADRE III-135. MOTIVACIÓ DE LA DEMANDA REBUDA AL SERVEI DE PROTECCIÓ AL MENOR I ATENCIÓ A LA FAMÍLIA (MALLORCA) (2003)

Abandó	19
Abús sexual	31
Acolliment familiar	17
Conflictes de separació	25
Drogues	3
Explotació laboral	6
Guarda	26
Impossibilitat atenció dels pares	58
Maltractament físic	37
Maltractament emocional	15
Maltractament prenatal	1
Mendicitat	1
Negligència emocional	7
Negligència física	12
Problemàtica conductual	80
Problemàtica psiquiàtrica	15
Altres	215
No consta	40

Font: Memòria 2003 del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família (2004), Palma: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, Consell de Mallorca.

Els acolliments residencials⁴¹

A Mallorca, s'han produït 171 altes de menors a centres d'acolliment residencial, mentre que les baixes han estat 100. Com es pot apreciar cal destacar la rotació elevada que presenten aquests recursos.

Les adopcions

Durant aquest any, s'han rebut 139 noves sol·licituds d'adopció internacional i 104 sol·licituds d'àmbit nacional. S'han fet 116 adopcions, 40 de les quals han estat de menors de nacionalitat espanyola i 76, de menors provinents de l'estranger.

41. Durant l'any 2003, a les Balears es disposà de 339 places d'acolliment residencial, de les quals, en data 31 de desembre del 2003, 265 estaven ocupades, cosa que suposa un 78,17% de places ocupades respecte del total de les places disponibles. Tot i això, s'ha de tenir en consideració que, del total de places, 60 corresponen a centres d'acollida temporal (primera acollida), amb la qual cosa pensam que el percentatge d'ocupació als centres residencials de durada mitjana i llarga és superior al 78,10% esmentat.

En aquest darrer cas, els menors provenen dels països següents. (Vegeu el quadre III-136)

Els certificats d'idoneïtat concedits han estat per als països següents. (Vegeu el quadre III-137)

El programa de menors infractors

En aquest apartat es fa referència als menors infractors de menys de 14 anys. Cal recordar que la legislació vigent estableix com a competència de les entitats titulars en matèria de protecció de menors la intervenció en aquests casos, i predomina la concepció protectora per sobre de la reformadora o la penal.

En el cas de Mallorca, s'han obert 312 expedients relacionats amb conductes delictives

de menors de 19 anys. Les edats dels menors infractors les podem observar en la taula adjunta. (Vegeu el quadre III-138)

D'aquests, el 79,80% correspon a menors del sexe masculí, mentre que el 20,19% restant correspon a menors del sexe femení.

Altres programes

A més dels que ja s'han esmentat, es duen a terme els programes que s'enumeren a continuació.

- Programa de menors estrangers no acompanyats. Aquest programa s'adreça a joves estrangers sense família que es troben en situació de desprotecció i indocumentats. L'objectiu és acollir, en un centre residencial i de diagnòstic, els menors per tal d'inves-

QUADRE III-136. SOL·LICITUDS D'ADOPCIÓ INTERNACIONAL I MENORS ARRIBATS DEL SERVEI DE PROTECCIÓ AL MENOR I ATENCIÓ A LA FAMÍLIA (2003)

País	Sol·licituds	Menors arribats
Colòmbia	5	3
Costa Rica	0	1
Etiòpia	1	0
Filipines	1	0
Índia	6	4
Nepal	1	0
República Dominicana	1	0
Romania	0	6
Rússia	48	50
Ucraïna	0	1
Xina	20	11
Sense definir	56	0
Totals	139	76

Font: Memòria 2003 del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família (2004), Palma: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, Consell de Mallorca.

QUADRE III-137. CERTIFICATS D'IDONEÏTAT DEL SERVEI DE PROTECCIÓ AL MENOR I ATENCIÓ A LA FAMÍLIA (MALLORCA) (2003)

País	Certificat d'idoneïtat	Consell	Entitats col·laboradores per a l'adopció internacional (ECAI)
Filipines	1	1	0
Etiòpia	1	0	1
Burkina Faso	1	1	0
Colòmbia	6	5	1
Índia	5	0	5
Panamà	1	1	0
Rep. Dominicana	1	1	0
Rússia	58	0	58
Xina	26	9	17
Totals	100	18	82

Font: Memòria 2003 del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família (2004), Palma: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, Consell de Mallorca.

QUADRE III-138. EDAT I NOMBRE DELS MENORS INFRACTORS (MALLORCA) (2003)

	Nombre
De 6 a 9 anys	12
De 10 a 14 anys	132
De 15 a 19 anys	155
No consta	13
Total	312

Font: Memòria 2003 del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família (2004), Palma: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, Consell de Mallorca.

tigar-ne la situació personal i familiar, i valorar-ne les necessitats, per tal d'adoptar la mesura jurídica més idònia en compliment de la normativa vigent.

Durant l'any 2003 s'han produït 43 altes en centre d'acollida i diagnòstic, i 41 baixes. Els menors provenen dels països següents: Romania (19 menors), Marroc (10 menors), Turquia (3 menors), Colòmbia (3 menors), Senegal (2 menors), i amb un sol menor atès els països de l'Equador, Guinea, Ucraïna, Itàlia, França i Anglaterra.

Els programes de caire psicoterapèutic

Aquests programes es duen a terme a la Secció d'Infància i Família, que estructura l'activitat entorn de programes de preservació familiar, de reunificació i d'abusos sexuals, i totes les actuacions que s'orienten a tractar les seqüeles cognitives, emocionals i relatives als maltractaments d'infants, de manera que se'n pretén afavorir el manteniment en l'entorn natural i garantir la integritat.

El programa de preparació per a l'emancipació

Aquest programa s'adreça als menors que assolixen la majoria d'edat en un centre de protecció de menors. L'objectiu general del programa és ensenyar als joves majors de 14 anys les habilitats que els permetin desenvolupar la vida adulta de manera independent.

El programa de preservació familiar

L'objectiu general del programa pretén modificar la situació familiar i corregir el maltractament o abandonament, eliminant o modificant els factors que l'han provocat i/o precipitat, amb la finalitat d'evitar la separació de l'infant del seu entorn.

El programa de separació provisional i reunificació

L'objectiu general d'aquest programa pretén aconseguir que la família, després d'una separació temporal indicativa, pugui, amb suport i/o tractament, recuperar les competències parentals i, en conseqüència, la guarda i/o tutela del fill, amb garanties per a l'infant.

El programa de separació definitiva i acoblament a una nova família

L'objectiu general del programa és separar definitivament l'infant de la seva família i proporcionar-li una llar estable alternativa, amb unes figures adultes que assumeixin el rol parental de manera total, permanent i definitiva.

Menorca

Durant aquest període s'han incoat 208 casos nous, amb qualsevol tipus d'actuació (expedients de protecció, diligències prèvies, informes sol·licitats pel jutjat, casos sense expedient, mesures educatives de menors infractors de menys de 14 anys i expedients de col·laboració).

El nombre d'expedients de protecció ha estat de 46, mentre que s'han generat 54 diligències prèvies, 45 de les quals foren arxivades i 9 motivaren la incoació d'un expedient de protecció.⁴²

Les situacions que motivaren l'obertura d'un expedient protector foren les que figuren en la taula següent. (Vegeu el quadre III-139)

Les tuteles

Durant l'any 2003 s'han assumit 8 noves tuteles que, sumades a les 36 existents en data 31 de desembre del 2002 i restades de les 11 baixes de tutela formalitzades durant el mateix any 2003, fan que, en data 31 de desembre del 2003, el Servei d'Infància, Adolescència i Família del Consell Insular de Menorca presenti 33 casos de menors tutelats.

Els acolliments familiars

Durant el període esmentat, s'han constituït 14 acolliments familiars, 3 dels quals s'han formalitzat de manera provisional amb una presentació de proposta davant

42. Cal tenir en compte que en aquest apartat es fa referència al total dels casos oberts sobre els quals treballa el servei de menors, alguns, en anys anteriors al 2003. Així mateix, també es dona la situació que un mateix cas pot presentar diverses problemàtiques motivadores de l'obertura d'expedient de protecció.

QUADRE III-139. MOTIU D'OBERTURA D'EXPEDIENT DEL SERVEI D'INFÀNCIA, ADOLESCÈNCIA I FAMÍLIA (MENORCA) (2003)

Situació de risc	3
Abandonament, desatenció i desemparament	22
Maltractaments	6
Sol·licitud de centre de dia	8
Abús sexual	0
Valoració per a l'acolliment familiar	2
Menor immigrant no acompanyat	4
Maltractament prenatal	1
Total	46

Font: Memòria 2003 del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família (2004), Palma: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, Consell de Mallorca.

el jutjat. Els 11 casos restants (un 78,5%), es constituïren administrativament, és a dir, amb el consentiment dels progenitors.

Durant l'any 2003 han cessat 5 acolliments familiars. En aquest període no s'ha rebut cap nova sol·licitud per acollir un menor (provinent d'una família diferent a la família extensa). Això s'atribueix a la necessitat d'efectuar, anualment, una campanya de difusió sobre aquest tema, atès que l'any 2001 se'n va fer una i varen captar set famílies.

Els acolliments residencials

A Menorca, el recurs residencial de protecció de menors és el Centre Residencial i de Primera Acollida. És un centre de titularitat pública que depèn del Consell Insular de Menorca. Durant l'any 2003 s'ha produït un canvi en la gestió d'aquest Centre, que passa de ser gestionat per l'ordre religiosa de les Filles de la Caritat de Sant Vicent de Paül a ser gestionat directament pel Consell de Menorca.

El nombre d'acolliments residencials que s'han fet durant l'any 2003 ha estat de 34 menors.

El nombre total de menors acollits al Centre ha estat de 40 (s'han de tenir en compte els menors que ja es trobaven internats en començar l'exercici). D'aquests, el 70% (28 casos) hi han estat acollits menys de tres mesos. (Vegeu el quadre III-140 i III-141)

Les adopcions

Durant l'any 2003 es va formalitzar una adopció d'àmbit nacional, es varen rebre dues noves sol·licituds i se n'han arxivat dues més per desistiment dels sol·licitants. En la via de l'adopció internacional, s'han rebut 17 noves sol·licituds (12, per a la Federació Russa; 4, per a la República Popular Xina, i una, per a l'Índia). Durant l'any 2003 s'han emès 11 certificats d'idoneïtat a famílies que opten per fer adopcions a la Federació Russa; 5, per a la República Popular Xina, i un, per al

QUADRE III-140. NOMBRE I MOTIU D'ALTA DEL SERVEI D'INFÀNCIA, ADOLESCÈNCIA I FAMÍLIA (MENORCA) (2003)

Per sol·licitud dels pares	12
Ingrés efectuat per les forces de seguretat	10
Cessament d'acolliment familiar	2
Assumpció de tutela	3
Atenció immediata	1
Per sol·licitud del menor	4
Total	32

Font: Memòria 2003 del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família (2004), Palma: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, Consell de Mallorca.

QUADRE III-141. NOMBRE I MOTIU DE BAIXA DEL SERVEI D'INFÀNCIA, ADOLESCÈNCIA I FAMÍLIA (MENORCA) (2003)

Reintegració familiar	22
Acolliment familiar	2
Per assoliment de la majoria d'edat	2
Per pròpia voluntat del menor	2
Total	28

Font: Memòria 2003 del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família (2004), Palma: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, Consell de Mallorca.

Salvador. Aquestes famílies resten en l'espera de la concessió d'un menor i, previsiblement, aquestes adopcions es formalitzaran en anys vinents.

L'any 2003 han arribat 12 menors procedents, en la major part, de la Federació Russa (11 infants), mentre que un menor ha arribat de la Xina.

Els menors infractors

S'han incoat 50 actuacions vinculades a conductes d'infracció de la llei de menors de 14 anys. Cap d'aquestes actuacions s'ha convertit en expedient de protecció, mentre que se n'han arxivat 64 (sumades a casos d'anys anteriors).

Pel que fa a les edats dels menors infractors, el grup més destacat és el de 14 anys, seguit relativament de prop pel de 13 anys. Tot i això, s'ha de tenir en consideració que l'edat que es registra és la del menor en el moment de l'obertura d'expedient, mesos després que s'hagi comès el delicte, per la qual cosa es freqüent que el delicte es cometés a l'edat de 13 anys.

Altres programes

El programa marc «Es Borinot»

Aquest és un programa marc d'atenció a famílies amb menors en situacions especials. El Programa marc esmentat es desglossa en 4 subprogrames, que s'adrecen

a diversos tipus de configuracions i de problemàtiques familiars:

- Programa de suport a famílies mono-parentals,
- Programa d'atenció a famílies en situació de risc,
- Programa de mediació familiar,
- Programa de tractament familiar.

Eivissa i Formentera

Durant l'any 2003 s'han assumit 20 noves tuteles amb la distribució d'edats que figura en el quadre III-142.

Pel que fa als cessaments de tuteles, se n'han produït cinc.

Els acolliments residencials

Durant l'any 2003 s'han produït 57 altes d'acolliment residencial als dos centres del Consell; 34 menors, al centre d'acolliment residencial, i 23, a la Unitat de Primera Acollida. Cal destacar que, del total dels menors acollits, 36 han estat menors d'origen estranger. En data 31 de desembre del 2003 romanien 14 menors en situació d'acolliment residencial.

Els acolliments familiar

Durant el període analitzat s'han formalitzat 35 acolliments administratius, i és de 51 el nombre de menors en situació d'acolliment familiar administratiu. A més d'aquests acolliments, s'han formalitzat 2 acolliments judicials vigents. Han cessat 2 acolliments per majoria d'edat.

Pel que fa a les sol·licituds d'acolliment familiar durant l'any 2003, només se n'ha rebut una. En total, en data 31 de desembre del 2003 hi havia 16 sol·licituds d'acolliment familiar d'alta.

Les adopcions

Durant l'any en curs s'han mantingut actives 29 sol·licituds d'adopció; 12, a escala nacional, i 17, a escala internacional. D'aquestes, només una s'ha tramitat durant l'any 2003.

Pel que fa als menors adoptats a Eivissa i a Formentera l'any 2003, s'han adoptat 15 infants provinents de la Xina (8 menors), de Romania (1 menor), de Brasil (1 menor), de la República Dominicana (3 menors), d'Etiòpia (1 menor) i de Rússia (1 menor).

En els tres consells, a més de les actuacions esmentades, també es disposa d'un

QUADRE III-142. EDATS DELS MENORS SOTA TUTELA, EIVISSA I FORMENTERA (2003)

Edats	De 0 a 6	De 7 a 12	De 13 a 18	Total
Homes	7	0	2	9
Dones	4	6	1	11
Total	11	6	3	20

Font: elaboració pròpia a partir de les dades subministrades pel Servei de Protecció de Menors del Patronat per a la Protecció de la Salut Mental i el Benestar Social, Conselleria de Salut i Benestar Social del Consell d'Eivissa i Formentera.

programa d'ajuts econòmics a famílies gestionats directament o a través d'institucions d'àmbit local.

La reeducació dels menors infractors

Podem esmentar tres grans àrees pel que fa al treball amb menors que ha desenvolupat la Direcció General de Menors i Família del Govern de les Illes Balears:

1. Àrea de prevenció

En aquest apartat cal esmentar els programes següents:

Programa de prevenció de la violència familiar

Aquest programa pretén dur a terme una intervenció social integral en les famílies en què s'hagin detectat problemes de violència, i també estableix actuacions de tipus preventiu dirigides a nuclis familiars determinats en situació de risc. És un programa que s'ha implantat recentment, per la qual cosa és prematur parlar-ne dels resultats.

El programa experimental en l'àmbit de la infància maltractada

Aquest programa fou engegat per l'antic Ministeri d'Afers Socials i s'adreça a totes les comunitats autònomes. Té com a finalitat impulsar accions orientades a detectar, prevenir i intervenir en situacions de maltractament infantil, amb l'objectiu de millorar qualitativament el sistema de protecció a la infància amb dificultats socials i, especialment, en situacions de maltractament infantil. En aquests moments, la gestió del programa correspon als consells insulars.

El programa de mediació familiar

Aquest programa finança actuacions en l'àmbit de la mediació familiar en situacions de separació de parelles, i es prioritza en tot el procés l'interès dels menors. Finança, en part, les accions de l'organització no governamental (ONG) Associació per al Desenvolupament de la Mediació Familiar, a Mallorca (36.050,17 euros), les del Consell de Menorca (11.820,38 euros), i les del Consell d'Eivissa i Formentera (11.820,38 euros). En total, s'han atès 307 parelles (un 58,9%, a Mallorca; un 16,61%, a Menorca, i un 24,42%, a Eivissa i Formentera).

El programa de suport a les famílies monoparentals

És un programa que finança les accions dels consells insulars. La finalitat és donar suport a famílies amb un sol progenitor i un fill o diversos fills menors de 18 anys per tal de propiciar el compliment de les funcions parentals i la superació de la situació de dificultat social.

L'any 2003 hi han participat el Consell Insular de Mallorca (30.630,34 euros) i el Consell Insular de Menorca (16.493,34 euros).

El programa de prevenció i abordatge del conflicte juvenil

És un programa amb una doble dimensió, que s'adreça tant a la prevenció com a la intervenció de situacions de conflicte protagonitzades per joves. Finança part de les actuacions dels municipis que s'esmenten a continuació, i potencia el tre-

ball en xarxa i comunitari i el treball socio-educatiu amb les famílies dels joves i amb els mateixos joves. Els municipis que hi participen són els següents. (Vegeu el quadre III-143)

Els programes per a l'educació familiar i l'atenció de famílies desfavorides i en situació de risc social

L'objectiu és la intervenció social individualitzada de caràcter integral dins nuclis familiars en què es troben les situacions socials de risc. Aquesta intervenció estableix actuacions socioeducatives, amb la finalitat de capacitar els adults per desenvolupar-se adequadament en la cura i l'educació dels fills; actuacions assistencials, i, a més a més, d'inserció sociolaboral, d'acord amb les característiques següents:

- Actuacions integrals encaminades a superar les situacions de mancances que presentin els nuclis familiars.
- Actuacions continuades, amb la finalitat que la família pugui adquirir competències per tal de poder resoldre per ells mateixos els problemes amb vista al futur.
- Les actuacions han de coordinar-se amb els recursos socials existents a la zona a fi de facilitar el caràcter integral de la intervenció social.
- Preferència d'actuació a zones i a barris socialment desfavorides.

Aquests programes actuen subvencionant els projectes que duen a terme els ajuntaments i les mancomunitats següents. (Vegeu el quadre III-144)

QUADRE III-143. PRESSUPOST PER MUNICIPIS DEL PROGRAMA DE PREVENCIÓ I ARBITRATGE DEL CONFLICTE JUVENIL (2003)

Municipi	Pressupost total (en euros)	Subvenció (en euros)
Artà	27.501,32	11.992,78
Calvià	49.764,00	16.490,08
Capdepera	34.037,56	11.992,78
Eivissa	30.030,00	15.015,00
Inca	42.446,23	16.490,08
Maó	40.822,12	16.490,08
Palma	51.376,00	23.985,57
Pollença	26.000,00	13.000,00
Son Servera	36.058,68	11.992,78
Santa Eulària des Riu	28.000,00	11.992,78
Total	366.035,91	149.441,93

Font: elaboració pròpia a partir de la Memòria 2003 de la Direcció General de Menors i Família (2004), Palma: Govern de les Illes Balears.

QUADRE III-144. PROJECTES I PRESSUPOST PER MUNICIPIS DELS PROGRAMES PER A L'EDUCACIÓ FAMILIAR I L'ATENCIÓ DE FAMÍLIES DESFAVORIDES I EN SITUACIÓ DE RISC SOCIAL (2003)

Entitat local	Projecte	Famílies ateses	Pressupost total (en euros)	Subvenció (en euros)
Alcúdia	«La mar de nins»	70	30.648,50	15.324,25
Binissalem	Programa de prevenció i atenció a les famílies desfavorides en situació de risc	22	25.753,00	12.876,50
Calvià	Projecte integral d'intervenció socioeducativa en l'àmbit familiar	900	47.362,52	18.091,11
Ciutadella	Servei d'intervenció educativa amb famílies en situació de risc	50	209.827,72	24.523,51
Eivissa	Projecte de treball amb famílies desfavorides i en situació de risc social	70	40.046,00	20.023,00
Manacor	Comissió Tècnica de Joventut de Porto Cristo	100	115.383,00	16.483,01
Mancomunitat del Pla	Programa per a l'educació familiar i l'atenció de famílies desfavorides i en situació de risc	80	124.512,81	30.151,86
Formentera	Programa per l'educació familiar i l'atenció de famílies desfavorides i en situació de risc	400	99.760,50	20.101,24
Total		1.692	693.293,99	157.574,48

Font: elaboració pròpia a partir de la Memòria 2003 de la Direcció General de Menors i Família (2004), Palma: Govern de les Illes Balears.

2. Àrea d'inserció

El programa de garantia social d'ajudant de manteniment d'embarcacions

El Programa esmentat pretén encaminar als joves que hi participen vers a noves propostes de formació i d'inserció laboral. Això s'efectua mitjançant el Curs de garantia social, a l'Escola Nacional de Vela Calanova.

«Dalias», programa de formació i inserció laboral

El programa «Dalias» és una iniciativa conjunta entre el Govern de les Illes Balears a través de la Conselleria de Treball i Formació i l'extingida Conselleria de Benestar Social -ara, Conselleria de Presidència i Esports (Direcció General de Menors i Família)-, i el Fons Social Europeu.

«Dalias» és un programa de formació ocupacional i d'inserció laboral per a joves

d'entre 16 i 21 anys en situació de risc d'exclusió sociolaboral. Aquest Programa està inclòs en el programa operatiu de l'objectiu 3 del Fons Social Europeu per al període 2000-2006, eix 7, mesura 2.

Es pretén dur a terme una oferta socioeducativa que possibiliti la inserció social i la incorporació laboral dels joves, i prioritzar els que tenen mesures judicials pendents; es materialitza en una feina i en el manteniment d'aquesta feina. Els destinataris són joves procedents dels circuits dels serveis socials, del sistema de protecció de menors, del sistema judicial per a menors i dels instituts, que necessiten aprendre un ofici i trobar en un futur un lloc de feina i que hi estan interessats.

3. Àrea de menors infractors

L'execució de mesures de medi obert

Tal com estableix la Llei 5/2000, de responsabilitat penal dels menors, a més de l'aplicació simple de la mesura de llibertat vigi-

lada i del fet que l'educador adapti el contingut al menor i a la seva família, aquesta mesura es combina amb altres: llibertat vigilada amb diferents tractaments ambulatoris, llibertat vigilada amb assistència al centre de dia, llibertat vigilada amb tasques socioeducatives i llibertat vigilada cautelar. La mesura de tractament ambulatori és per al tractament psiquiàtric i/o psicològic i per al tractament de desintoxicació. Altres mesures que s'executen són mediacions-reparacions, convivència amb la persona o el grup educatiu, assistència al centre de dia, prestacions en benefici de la comunitat i tasques socioeducatives.

El nombre total de menors atesos durant l'any 2003 ha estat de 681 (579 del sexe masculí i 102 del sexe femení). (Vegeu el quadre III-145.)

D'aquests 681 menors, 38 corresponen a l'illa d'Eivissa i 113 a Menorca. Dels 113 menors atesos a Menorca, 99 són homes i 14 són dones.

QUADRE III-145. EDAT I SEXE DELS MENORS: EXECUCIÓ DE MESURES DE MEDI OBERT (2003)					
Edat	Homes	%	Dones	%	Total
14	26	3,82	12	1,76	38
15	89	13,07	24	3,52	113
16	134	19,68	21	3,08	155
17	139	20,41	18	2,64	157
18	117	17,18	20	2,94	137
19	55	8,08	3	0,44	58
20	17	2,50	4	0,59	21
21	2	0,29	—	0	2
22	—	—	—	0	0
Total	579	85,02	102	14,98	681

Font: elaboració pròpia a partir de la Memòria 2003 de la Direcció General de Menors i Família (2004), Palma: Govern de les Illes Balears.

Pel que fa als tipus de tipus de mesures aplicades, trobam 182 mediacions extrajudicials (executades i obertes), 208 mesures de prestacions en benefici de la comunitat, 96 de les quals foren iniciades l'any 2003, 418 mesures (executades i obertes) de llibertat vigilada, 110 mesures (executades i obertes) de tractament ambulatori, 7 mesures (executades i obertes) d'assistència a centre de dia, i 61 mesures (obertes i tancades) corresponents a realització de tasques socioeducatives.

La franja d'edat dels menors infractors que s'han beneficiat d'aquestes mesures majoritàriament és compresa entre els setze i els devuit anys. Respecte de l'any 2002 s'han incrementat un 29% els menors atesos. Cal destacar també l'increment de la població femenina respecte de la totalitat de menors atesos. L'any 2003, la Direcció General de Menors i Família ha atès un total de 102 al·lotes, enfront de les 80 de l'any 2002 i de les 41 de l'any 2001.

Pel que fa a les mesures aplicades, la quantitat de judicis i la pluralitat dels fets comesos ha fet que s'hagin incrementat el nombre de sentències i la diversitat d'aquestes sentències. Les sentències han canviat el caràcter respecte d'anys anteriors. És a dir, s'ha passat d'executar sentències amb una sola mesura establerta a executar-ne d'altres més complexes: en una mateixa sentència hi ha diferents mesures per complir o hi ha sentències diferents que s'han d'executar simultàniament. En termes generals, l'aplicació de la Llei 5/2000 ha suposat una judicialització més alta i un augment de la intervenció,

de manera que se n'ha oblidat el caràcter preventiu que se'n desprèn. Hi ha hagut un augment considerable, respecte de l'any 2002, de mesures com les llibertats vigilades i els tractaments ambulatoris, i un estancament de la mediació entre l'agressor i la víctima.

L'execució de mesures d'internament

Al llarg de l'any 2003 la Direcció General de Menors i Família ha atès 99 menors i joves en els centres educatius Es Pinaret i Es Fusteret. (Vegeu els quadres III-146 i III-147)

El règim d'internament que segueix predominant als centres de les Illes Balears, des que vigeix la Llei orgànica 5/2000, és el règim semiobert.

L'ingrés mitjançant una mesura d'internament terapèutic en un centre socioeducatiu des que és vigent la Llei orgànica 5/2000 és la primera vegada que es produeix l'any 2003; els anys anteriors l'havien imposat els jutjats de menors de Palma. (Vegeu els quadres III-148 i III-149)

De la mateixa manera que anys anteriors, la major part dels menors i joves residia a Palma en el moment de l'ingrés, un 81% del total.

A l'illa d'Eivissa s'han atès sis menors l'any 2003, un dels quals procedia de l'any 2002, mentre que la resta són menors estrangers no acompanyats.

Quant a Menorca, s'hi ha atès un menor, un menor estranger no acompanyat.

**QUADRE III-146. NOMBRE DE MENORS AMB MESURES D'INTERNAMENT,
PER SEXES (2003)**

	Nombre	%
Homes	87	87,88
Dones	12	12,12
Total	99	100,00

Font: elaboració pròpia a partir de la *Memòria 2003 de la Direcció General de Menors i Família* (2004), Palma: Govern de les Illes Balears.

QUADRE III-147. MENORS I JOVES ATEOS PER RÈGIM D'INTERNAMENT (2003)

Ingressats abans del 2003 i amb permanència durant el 2003	
Internament en règim obert	3
Internament en règim semiobert	26
Internament en règim tancat	1
Total	30
Internament en règim obert	
Total	13
Sentència	10
Cautelar	3
Internament en règim semiobert	
Total	49
Sentència	27
Cautelar	22
Internament en règim tancat	
Total	4
Sentència	—
Cautelar	4
Altres ingressos	
Internament terapèutic	2
Permanència de cap de setmana en un centre	8
Ingrés a la presó	
Detencions	6
Ingressos durant l'any	78
Total	96

Font: elaboració pròpia a partir de la *Memòria 2003 de la Direcció General de Menors i Família* (2004), Palma: Govern de les Illes Balears.

QUADRE III-148. INGRESSOS I MENORS ATEOS AL LLARG DE L'ANY 2003	
Ingressaren el 2000-2001-2002	
Institut de Reformes Socials (IRS)	30
Total	30
Internament en règim tancat	
Cautelar	4
Sentència	—
Total	4
Internament en règim semiobert	
Cautelar	22
Sentència	27
Total	49
Internament en règim obert	
Cautelar	3
Sentència	10
Total	13
Ingressos de cap de setmana	8
Internaments terapèutics	
Cautelar	1
Sentència	1
Total	2
Detenció	
Ingressos	6
Baixes	78
Traslats	65
Desinternaments	9
Ateos	
Total d'EP	58
Total d'EF	83
Total	25
Total	108

Font: elaboració pròpia a partir de la *Memòria 2003 de la Direcció General de Menors i Família* (2004), Palma: Govern de les Illes Balears.

QUADRE III-149. MENORS I JOVES ATEOS DURANT L'ANY 2003, PER ILLES DE PROCEDÈNCIA

Règim d'internament	Règim obert	Règim semiobert	Règim tancat	Detinguts	Permanència de cap de setmana en un centre	Terapèutic	Total del 2003
Mallorca	16	69	4	2	8	2	101
Menorca	0	1	0	—	—	—	1
Eivissa	0	5	1	—	—	—	6
Totals	16	75	5	2	8	2	108

Font: elaboració pròpia a partir de la Memòria 2003 de la Direcció General de Menors i Família (2004), Palma: Govern de les Illes Balears.

No hi ha diferències significatives per sexes i per llocs de residència, i segueixen sent Palma, en particular, i Mallorca, en general, els principals llocs de residència en el moment d'ingressar als centres socioeducatius.

L'ocupació ha estat per sobre de les places disponibles al llarg de tot l'any 2003, llevat del mes de gener.

En total, s'han executat 179 mesures d'internament al llarg de l'any 2003, mesures que han imposat els jutges de Menors durant l'any 2002 i durant el 2003 a menors que havien ingressat els anys 2000, 2001, 2002 i 2003.

9.3.3. LA GENT GRAN

L'evolució demogràfica que es va produir la darrera dècada a la comunitat autònoma de les Illes Balears va conduir a un envelliment de la població, ara moderat per la immigració. A més dels canvis quantitius, se'n produeixen altres de qualitius, de manera que aquestes per-

sones gaudeixen cada vegada de condicions de salut millors i d'una esperança de vida major. Però l'envelliment no s'ha de tractar com un problema, sinó com un resultat associat en principi a un fet valuós en si mateix: la longevitat de la població. L'envelliment és el que constitueix és un repte a l'hora de reorientar les polítiques davant les noves necessitats. No obstant això, no podem obviar que hi ha problemes de falta d'autonomia, tret característic del col·lectiu de la gent gran, que es manifesta en tres aspectes fonamentals: l'econòmic, el funcional o sanitari i el social o de convivència.

El canvi d'escenari indicat implica repercussions importants, particularment pel que fa a la demanda de serveis i de prestacions, amb una pressió creixent en termes de demanda sanitària, de serveis socials i en matèria de pensions. Per això, aquest envelliment poblacional ha d'obligar l'Administració a fer una sèrie d'ajustaments en les seves polítiques, a causa de les implicacions socials, econòmiques i culturals que comporta. La política del Govern de la comunitat autònoma de les

Illes Balears, al llarg del 2003, encara que continua vigent el Pla estratègic de persones majors, s'ha centrat a desenvolupar l'oferta residencial. Un dels problemes principals és que no té la importància pressupostària que necessita ni és seguit de manera adequada per part d'altres administracions.

9.3.3.1. L'ajuda a domicili

L'ajuda a domicili no és una prestació exclusiva per a la gent gran, sinó que cada vegada és més present també en altres sectors -com les persones amb discapacitat o les famílies amb dificultats-, però encara més del 90% del finançament de la prestació es destina a aquest col·lectiu. Per tenir una idea del que representa, es poden veure les dades de les aportacions que hi ha fet el Govern de les Illes; s'ha de tenir present que aquesta aportació representa, de forma desigual segons els municipis i les entitats locals, un 40% del total invertit. Després que s'aprovà la Llei 14/2001, de 29 d'octubre, d'atribució de competències als consells insulars en matèria de serveis socials i seguretat social per a l'any 2003, la Conselleria de Benestar Social (encara competent en el moment d'assignar les aportacions per al 2003), a través de l'Institut Balear d'Affers Socials (IBAS), va signar convenis amb 40 ajuntaments o entitats de Mallorca, atès que a Menorca, a Eivissa i a Formentera la gestió ja s'havia transferit als consells insulars respectivament. (Vegeu el quadre III-150)

Les dimensions de la prestació són molt considerables, ja que arriba a donar servei, només a Mallorca, a més de 2.784

persones (29 menys que el 2002: 2.813 persones). La situació paradoxal que es pot observar en el quadre III-150 és que, amb un increment de 305.943 euros, entre el 2002 i el 2003, dedicats al servei d'ajuda a domicili (SAD), s'ha reduït el nombre de beneficiaris i el de les hores concertades (39.849 menys que el 2002). L'explicació és l'increment dels costos de personal per desenvolupar la prestació del servei, especialment per la major regulació dels professionals que la presten. En qualsevol cas, els increments pressupostaris no arriben a cobrir els nivells recomanables; al marge de l'increment que s'ha experimentat els darrers anys i de les dimensions actuals, s'estima que, per l'evolució de les malalties cròniques incapacitadores, així com per altres conceptes, aquesta prestació encara hauria d'augmentar l'oferta actual. Tal com preveu el Pla estratègic cal augmentar la ràtio del servei d'ajuda a domicili fins que s'arribi al 4% l'any 2004, la qual cosa suposa 2.400 usuaris nous. També s'ha previst augmentar la ràtio de teleassistència, fins al 3% l'any 2004, cosa que representa 1.700 terminals noves. Aquest darrer servei és diferent, però complementari de l'ajuda a domicili.

9.3.3.2. Els centres d'estades diürnes

Una altra de les prestacions que ha assumit una importància fonamental, coherent amb el criteri de mantenir la gent gran al seu domicili mentre sigui possible i ho vulguin, és el dels centres d'estades diürnes. L'esforç realitzat el 2003 va ser important per la rellevància pressupostària (més d'1.600.000 euros) i per les persones que se'n varen beneficiar (582, entre

QUADRE III-150. SERVEI D'AJUDA A DOMICILI, APORTACIÓ DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS (2002-2003)

Ajuntament o entitat local	Hores realitzades el 2002	Hores segons conveni 2003	Beneficiaris 2002	Beneficiaris 2003	Aportació de l'IBAS 2002	Aportació de l'ajuntament 2003	Aportació de l'IBAS 2003	% var. aportació de l'IBAS 2002-03
Alaró	6.240	8.792	62	51	24.942,00	25.753,37	24.942,00	0,00
Alcúdia	5.400	5.400	47	34	23.319,27	33.754,38	23.319,27	0,00
Andratx	3.360	3.636	26	22	13.522,77	65.208,61	13.522,77	0,00
Artà	3.408	3.844	24	12	25.242,51	24.536,19	25.242,51	0,00
Banyalbufar	1.404	1.656	10	12	4.507,59	4.166,79	4.507,59	0,00
Binissalem	5.844	6.124	46	38	24.942,00	31.644,97	24.942,00	0,00
Búger	1.848	1.848	15	9	8.714,68	6.460,88	8.714,68	0,00
Bunyola	3.120	3.120	32	20	13.222,27	15.643,55	13.222,27	0,00
Calvià	7.392	17.566	109	52	54.942,00	80.162,68	24.942,00	-54,60
Campanet	2.100	2.100	17	15	8.414,17	9.616,19	8.414,17	0,00
Campós	4.152	4.152	40	36	18.030,36	26.347,13	18.030,36	0,00
Capdepera	3.276	3.577	—	5	13.823,28	52.382,57	13.823,28	0,00
Consell	2.076	2.076	23	16	8.414,17	8.216,77	8.414,17	0,00
Deià	1.680	1.819	13	8	7.212,15	11.875,85	7.212,15	0,00
Esporles	2.604	2.604	17	16	12.921,76	17.059,55	12.921,76	0,00
Estellencs	516	1.008	5	4	2.404,05	1.694,21	2.404,05	0,00
Felanitx	4.212	4.212	40	26	19.833,40	67.044,84	19.833,40	0,00
Fornalutx	1.200	1.200	5	4	9.015,18	4.765,53	9.015,18	0,00
Inca	15.960	15.960	83	65	53.490,08	74.322,64	53.490,08	0,00
Lloseta	3.408	5.766	35	26	14.724,80	16.779,22	14.724,80	0,00
Llucmajor	11.556	13.015	144	88	38.765,28	58.710,87	38.765,28	0,00

Continua

QUADRE III-150. SERVEI D'AJUDA A DOMICILI, APORTACIÓ DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS (2002-2003)										
Ajuntament o entitat local	Hores realitzades el 2002	Hores segons conveni 2003	Beneficiaris 2002	Beneficiaris 2003	Aportació de l'IBAS 2002	Aportació de l'ajuntament 2003	Aportació de l'IBAS 2003	% var. aportació de l'IBAS 2002-03		
Manacor	13.512	13.512	92	86	38.464,77	147.906,46	38.464,77	0,00		
Mancomunitat del Pla	40.392	51.243	333	274	171.889,46	84.771,15	199.404,33	16,01		
Mancor de la Vall	960	960	9	7	4.207,08	7.130,41	4.207,08	0,00		
Marratxí	9.093	9.093	69	60	28.848,59	60.758,62	28.848,59	0,00		
Muro	3.528	3.528	35	26	10.217,21	25.640,71	10.217,21	0,00		
Palma	206.110	135.200	857	642	1.472.831,36	306.228,00	1.781.260,00	20,94		
Pollença	5.244	5.273	62	64	18.631,38	35.896,86	18.631,38	0,00		
Porreres	5.364	5.364	32	23	27.045,54	17.174,89	27.045,54	0,00		
Puigpunyent	2.598	2.598	22	23	13.222,27	15.546,03	13.222,27	0,00		
sa Pobla	8.988	8.988	63	38	32.154,15	60.868,20	32.154,15	0,00		
Sant Llorenç	5.016	5.016	38	28	21.335,93	42.509,30	21.335,93	0,00		
Santa Margalida	9.918	12.833	132	120	31.252,63	73.924,64	31.252,63	0,00		
Santa Maria del Camí	2.700	2.700	35	16	12.320,75	24.104,12	12.320,75	0,00		
Santanyí	7.392	7.492	59	48	25.843,52	18.166,61	25.843,52	0,00		
Selva	2.292	2.468	32	26	8.414,17	9.616,19	8.414,17	0,00		
ses Salines	3.377	3.377	31	20	13.642,97	31.300,14	13.642,97	0,00		
Sóller	11.532	7.800	89	57	33.656,68	211.250,84	33.656,68	0,00		
Son Servera	3.636	3.636	20	14	14.424,29	29.829,43	14.424,29	0,00		
Valldemossa	1.680	1.680	10	11	7.212,15	7.017,63	7.212,15	0,00		
Total	434.088	394.239	2.813	2.784	2.386.018,67	1.847.790,02	2.691.962,18	12,82		

Font: elaboració pròpia, a partir de la memòria de l'IBAS, 2003.

assistides i vàlides).⁴³ El manteniment d'aquests projectes es basa en subvencions a corporacions locals i a entitats privades sense afany de lucre per fer intervencions que responguin a les línies del Pla gerontològic estatal i de programes d'Alzheimer i altres demències: la construcció, l'adaptació o el manteniment de residències per desenvolupar estades diürnes, de petites unitats de convivència, etc. Són projectes que cofinancen el Govern de les Illes Balears i el Ministeri de Treball i Afers Socials, i que es destinen amb caràcter preferent per a les persones amb demències, especialment de tipus Alzheimer. (Vegeu el quadre III-151)

9.3.3.3. La creació i la millora dels centres per a la gent gran (Pla 10)

L'anomenat Pla 10, és un conveni de cooperació plurianual, que pretén establir una xarxa de centres d'atenció per a la gent gran que arribi a tots els municipis de cadascuna de les Illes Balears. L'objecte de les subvencions se centra bàsicament en l'equipament, l'adquisició, l'obra o la inversió directament relacionada amb les matèries d'acció social. El Pla 10 permet una diversificació de les inversions i un desplegament ràpid de recursos per als col·lectius de gent gran. Els projectes que s'han finançat al llarg del 2003 encara s'estan duent a terme, i són els següents. (Vegeu el quadre III-152)

Com es pot comprovar en el quadre III-152, el volum total de finançament arri-

ba als 451.731 euros, que es reparteixen en un total de 28 projectes, que encara estan en procés d'execució. Molts d'aquests projectes s'han revisat al llarg dels darrers anys, per tal d'adequar-hi les previsions econòmiques, de ritmes de realització, etc.

9.3.3.4. La dotació de places residencials

La residència és una de les alternatives per a la gent gran que presenta problemes d'autonomia, problemes de caràcter familiar que dificulten una atenció adequada o problemes d'absència de famílies. Suposa un atenció global de la persona en totes les necessitats. El Pla estratègic defineix tres tipus de residències:

1. Residències d'ancians vàlids: centres destinats a la gent gran amb autonomia, però que, per diverses circumstàncies socials i familiars, no pot viure al seu domicili.
2. Residències d'ancians assistits: són els centres destinats a l'atenció social de la gent gran afectada per una minusvalidesa psíquica en un grau no profund o per una minusvalidesa física que requereix una atenció d'infermeria i vigilància mèdica especial i permanent.
3. Residències mixtes: són els centres en què conviuen persones amb les dues característiques anteriors.

43. S'ha de considerar que aquesta oferta s'està desenvolupant de manera molt notable a través de l'oferta privada.

QUADRE III-151. PROJECTES DEL PLA GERONTOLÒGIC, APORTACIÓ DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS I DEL
MINISTERI DE TREBALL I AFERS SOCIALS (2002)

Corporacions/ entitats	Projecte	Tipus de centre i servei	Destinació ¹	Places implicades	Subvenció de l'IBAS, inversió	Subvenció de l'IBAS, manteniment
Aj. de Lloseta	Centre d'estades diürnes / SED	CED	MP	16	0	46.619,25
Aj. d'Esporles	Centre d'estades diürnes / SED	CED	MP	10	0	29.137,03
Aj. d'Alcúdia	Centre de dia / SED	CED	MP	30	0	87.411,10
Aj. de Sta. Margalida	Centre d'estades diürnes	CED	C	15	92.000,00	0
Aj. d'Andratx	Residència i centre de dia	CED	C	0	92.000,00	
Associació de Familiars Alzheimer de Mallorca (AFAM)	P. psicoestimulació, fisioteràpia, atenció geriàtrica i domiciliaria	SADE	MP	0	0	15.000,00
Aj. de Manacor	Residència municipal (reforma i adaptació de banys per a assistits)	R	R / AD	79	20.220,00	
Aj. de Consell	Centre de dia / SED	CED	MP	20	0	29.137,03
Aj. de Santanyí	Centre de dia / SED	CED	MP	20	0	38.849,38
Aj. de Santanyí	Centre de dia	CED	E / C	0	92.000,00	
Aj. de Campos	Centre d'estades diürnes / SED	CED	MP	20	0	58.274,06
Aj. de Campanet	Centre d'estades diürnes	CED	C	0	92.000,00	
Mancomunitat del Pla	Reforma de residència per a la tercera edat al centre de dia de Sineu	R	R	0	92.000,00	
Mancomunitat del Pla	Centre de dia de Petra	CED	R/E/MP	10	92.000,00	7.284,26
Mancomunitat del Pla	Centre de dia de Costitx / SED	CED	MP	15	0	43.705,55
Mancomunitat del Pla	Centre de dia de Montuiri / SED	CED	MP	20	0	58.274,06
Aj. de Binissalem	El habitatge tutelat	HT	MP	6	0	13.000,00
Aj. de Binissalem	Centre de dia (adaptació local i manteniment del SED)	CED	C/MP	15	92.000,00	10.926,39

Continua

QUADRE III-151. PROJECTES DEL PLA GERONTOLÒGIC, APORTACIÓ DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS I DEL MINISTERI DE TREBALL I AFERS SOCIALS (2002)							
Corporacions/ entitats	Projecte	Tipus de centre i servei	Destinació ¹	Places implicades	Subvenció de l'IBAS, inversió	Subvenció de l'IBAS, manteniment	
Aj. de Calvià	Centre de dia per a malalts d'Alzheimer i demència (reforma i ampliació de l'espai de la residència per a CED)	CED	AD/E	0	46.000,00		
Aj. de Calvià	Ampliació de la planta baixa i instal·lació d'ascensor per a lliteres a la residència per gent gran a Calvià	R	AD	60	46.000,00	0	
Aj. de Capdepera	Centre de dia de Capdepera / SED	CED	MP	15	0	21.852,77	
Aj. de Manacor	Centre de dia de la residència / SED	CED	MP	20	0	29.137,03	
Aj. de Sant Lluís	Construcció del centre de dia	CED	C	0	92.000,00		
Aj. de Lloseta	Ampliació del centre de dia	CED	AMP	0	92.000,00	0	
Aj. d'Artà	Centre de dia Sa Clota	CED	MP	18	0	49.624,00	
Aj. d'Artà	Centre de dia Sa Clota	CED	E	18	60.964,00	0	
Aj. de Porreres	Servei d'estades temporals residencials	R	MP	4	0	28.490,00	
Aj. d'Eivissa	Servei de respir per a veïlladores de malalts d'Alzheimer	SADE	MP	24	0	32.000,00	
Fundació Ignaci Wallis	Adaptació de la residència Reina Sofia d'ancians vàlids a residència mixta, i creació d'ED	R	R/E	75	54.200,00	0	
Associació de Familiars Alzheimer d'Eivissa	4 Hores: servei de respir per a famílies cuidadores	SADE	MP	72	0	12.948,00	
Total					1.055.384,00	611.669,91	

Nota 1: construcció (C); adaptació de places (AD); reforma del centre (R); equipament (E); manteniment de places (MP); ampliació places (AP).
Font: elaboració pròpia, a partir de la memòria de l'IBAS, 2003.

QUADRE III-152. PLA 10, DE DOTACIONS DE CENTRES PER A LA GENT GRAN A LA CAIB (2003)

Entitat	Projecte	Import anualitat 2003
Consell Insular de Menorca	Equipament de la residència d'ancians de Maó. Conveni signat el 25/5/99.	9.408,71
Esporles, Ajuntament	Adquisició d'un immoble destinat a centre de gent gran. Conveni de cooperació del 1997. Addenda del 13/12/97. Addenda del 29/4/99.	57.096,15
Sant Llorenç des Cardassar, Ajuntament	Adquisició, obres de redistribució i equipament d'un immoble destinat a centre d'atenció a la gent gran. Conveni signat el 29/4/99.	19.164,30
Alaior, Ajuntament	Equipament del local social de la residència geriàtrica d'Alaior. Conveni signat el 10/12/98.	4.143,95
Alcúdia, Ajuntament	Equipament del casal de la tercera edat del Port d'Alcúdia. Conveni signat el 6/11/98.	10.851,27
Deià, Ajuntament	Obres i equipament del centre d'atenció a la gent gran de Deià. Conveni signat el 19/10/1998.	16.712,79
Felanitx, Ajuntament	Obres de construcció d'un centre de gent gran a Cas Concos des Cavaller. Conveni signat el 2/12/98.	23.731,96
Mancor de la Vall, Ajuntament	Obres d'ampliació del centre d'atenció a la gent gran. Conveni signat el 21/9/98.	9.439,44
Sant Josep, Ajuntament	Obres d'ampliació del centre de gent gran de Sant Jordi. Conveni signat el 3/12/98.	9.059,63
Santa Margalida, Ajuntament	Equipament del centre de gent gran de Can Picafort, les obres del qual es finançaren l'any 1997. Conveni signat el 10/12/98.	5.136,97
Alcúdia, Ajuntament	Obres de construcció d'un centre de gent gran al Port d'Alcúdia. Conveni signat el 24/7/1997.	31.590,37
Fundació Pública del Servei de la Residència Miquel Mir	Obres de reforma, d'ampliació i d'equipament de la residència Miquel Mir d'Inca. Conveni signat el 24/7/97. Addenda del 14/12/00.	54.458,86
Inca, Ajuntament	Equipament del centre d'atenció a la gent gran de la urbanització Crist Rei Nou. Conveni signat el 24/7/97.	3.115,85
Inca, Ajuntament	Equipament del Club del Pensionista del Mercat Cobert. Conveni signat el 24/7/97.	3.606,03
Inca, Ajuntament	Adquisició, obres d'adequació i d'equipament d'un immoble destinat a centre d'atenció a la gent gran als habitatges Fernández Cela. Conveni signat el 3/10/97.	2.395,40
Santa Eugènia, Ajuntament	Equipament del centre d'atenció a la gent gran de Santa Eugènia. Conveni signat el 24/7/97.	3.322,22
Santa Maria del Camí, Ajuntament	Obres de finalització i d'equipament de la residència Cas Rei Metge. Conveni signat el 24/7/1997.	25.720,82

Continua

QUADRE III-152. PLA 10, DE DOTACIONS DE CENTRES PER A LA GENT GRAN A LA CAIB (2003)

Entitat	Projecte	Import anualitat 2003
Santa Margalida, Ajuntament	Obres de construcció del centre de gent gran a Can Picafort, que forma part del centre cívic social. Conveni signat el 24/7/1997.	19.621,61
Lloseta, Ajuntament	Equipament del centre de gent gran Rosa Ramon Català. Conveni signat el 4/12/1996.	5.526,91
Lloseta, Ajuntament	Obres de tancament del centre Rosa Ramon Català. Conveni signat el 8/11/1996.	4.489,14
Calvià, Ajuntament	Equipament del centre de gent gran des Capdellà. Conveni signat el 8/11/96.	2.404,05
Santa Eulària des Riu, Ajuntament	Equipament del centre de gent gran de Sant Carles. Conveni signat el 20/11/96.	2.250,15
Formentera, Ajuntament	Adquisició de dos locals, destinats al centre de gent gran La Sanieta, nucli de Sant Francesc Xavier. Conveni del 4/12/96.	24.162,19
Capdepera, Ajuntament	Ampliació i equipament del centre d'atenció a la gent gran. Conveni signat el 4/12/96.	16.301,19
Consell Insular de Menorca	Obres de reforma de la residència d'ancians de Maó. Conveni signat el 3/12/96.	30.582,73
Palma, Ajuntament	Equipament del centre de gent gran i d'habitatges tutelats a sa Calatrava. Conveni signat el 4/12/96.	10.016,38
Santa Eulària des Riu, Ajuntament	Obres i equipament d'un centre de gent gran a Puig d'en Valls. Conveni signat el 4/12/96.	21.050,23
Marratxí, Ajuntament	Obres i equipament del centre de gent gran de Pòrtol. Conveni signat el 4/12/96.	26.371,85
Total		451.731,15

Font: elaboració pròpia, a partir de la memòria de l'IBAS, 2003.

A les Balears hi ha un total de 46 centres residencials. La distribució geogràfica és de 38 a Mallorca, 7 a Menorca i 2 a Eivissa. El mateix Pla estratègic té previst que es construeixin una residència a Menorca de 70 places assistides i una residència a Eivissa de 90 places assistides. També s'ha desenvolupat un sistema de concertació de places amb entitats diverses per tal de cobrir el dèficit de places públiques; es varen concertar, al

començament del 2003, 125 places assistides amb entitats públiques, entitats sense ànim de lucre i entitats privades.

9.3.4. LA DONA

La situació de desigualtat que pateix la dona a la nostra comunitat ha continuat corregint-se en alguns àmbits l'any 2003, gràcies a les accions del conjunt d'iniciati-

ves socials i de l'Administració de la comunitat autònoma de les Illes Balears. En aquest període, l'organisme principal que ha ajudat a orientar l'actuació i a donar-hi un nou impuls ha estat l'Institut Balear de la Dona, el qual ha desenvolupat tot un ampli ventall d'actuacions.

Durant l'any 2003 l'Institut Balear de la Dona (IBD)⁴⁴ ha continuat desenvolupant les competències, tal com determina la Llei 5/2000, de 20 d'abril, de creació de l'organisme. Bàsicament, té com a competències elaborar i executar les mesures necessàries per fer efectius els principis d'igualtat de l'home i de la dona; impulsar i promoure la participació de la dona en tots els àmbits, i eliminar qualsevol forma de discriminació de la dona a les Illes Balears.

Les prioritats han estat:

- Consolidar les funcions, els serveis i els programes de l'IBD.
- Continuar les campanyes de sensibilització contra la violència de gènere.
- Consolidar la coordinació amb les institucions públiques i privades de l'àmbit de les Illes Balears que treballen amb la dona i vers la dona.
- Donar suport a les associacions de dones, i consolidar les línies iniciades amb l'obertura del Casal de les Dones.
- Consolidar i augmentar els serveis directes d'atenció a la dona: d'infor-

mació, d'assessorament i de documentació, els d'acollida, els d'assistència psicològica i els que afecten la salut afectiva sexual.

- Posar en marxa el III Pla d'activació per a la igualtat d'oportunitats entre homes i dones, 2002-2006, que va aprovar el Consell Rector de l'IBD en la sessió del 14 de novembre del 2002.
- Continuar executant les mesures incloses en el document d'estratègies de prevenció i tractament de la violència domèstica, fent esment en la línia de prevenció i de coordinació institucional amb l'elaboració de protocols.
- Crear i augmentar els recursos per a les dones víctimes de violència de gènere, i començar a configurar un pla d'atenció integral a la dona, que, a través de la cooperació institucional, pugui oferir-li habitatge i treball.

L'evolució del pressupost des que es va crear l'IBD evidencia que s'ha consolidat la tasca per la qual va ser creat, amb una continuïtat en el compromís del Govern quant a l'aportació econòmica. (Vegeu el quadre III-153)

El pressupost de l'IBD per a l'any 2004 és de 3.003.153 euros, la qual cosa suposa un increment del 50,74% en relació amb el pressupost de l'exercici 2003, augment que possibilitarà, sens dubte, un abast major i una difusió major de les activitats de l'Institut.

44. D'ara endavant, IBD.

QUADRE III-153. EVOLUCIÓ DEL PRESSUPOST DE L'IBD (2000-2004)

Any	Pressupost	% increment
2000	533.821	1r any
2001	1.202.433	225,25
2002	1.785.080	48,46
2003	1.992.228	11,60
2004	3.003.153	50,74

Font: elaboració pròpia a partir de la Memòria de l'IBD 2003 (en premsa).

Entre les diverses línies d'actuació de l'IBD, desenvolupades directament pel personal de l'institut o en col·laboració amb altres entitats i organismes, s'han seleccionat les considerades més rellevants, per l'impacte objectiu (el nombre de participants, els canvis aconseguits, etc.) o per la repercussió pública.

9.3.4.1. Els programes socials i jurídics

Centre d'informació de la dona. Possiblement un dels projectes més rellevants és el Centre d'Informació de la Dona. És un servei gratuït de l'IBD, que ofereix informació, orientació i assessorament en relació amb els àmbits social, jurídic, laboral i educatiu.

El mes d'octubre del 2003 l'IBD es converteix en el centre coordinador de la comunitat autònoma de les Illes Balears de les ordres de protecció, fet que implica que deriven cap a l'IBD les ordres per assessorar les dones, informar-les i orientar-les sobre els recursos socials disponibles.

El personal que treballa al Centre d'Informació de la Dona està integrat per dues assessores jurídiques, una treballa-

dora social i una auxiliar administrativa informadora. L'any 2003 s'ha prioritzat l'ampliació de l'horari d'atenció al públic, la formació del personal que l'integra i la consolidació del servei.

Pel que fa a la feina que s'ha fet, hi ha una sèrie de conclusions:

- Ha augmentat el nombre de consultes. La demanda jurídica és majoritària, però també és significativa la demanda d'informació d'inserció i orientació laboral.
- Ha augmentat el nombre de consultes específiques de maltractaments.

Punts d'informació jurídica. Mitjançant el conveni de col·laboració entre l'IBD i el Col·legi d'Advocats, els punts d'informació jurídica a les dones ubicats a Petra, Capdepera, Binissalem, Alcúdia i Pollença, donen cobertura a les Mancomunitats del Pla, de Llevant, del Raiguer i del Nord, respectivament. L'any 2003 han atès 307 consultes, en 225 entrevistes. Les característiques principals de les demandes i de les demandants són les següents:

- El 50% de les demandes afecten l'àrea del dret de família.
- El 32% dels derivants són treballadors i treballadores socials.
- El 51% de les dones entrevistades fa feina.
- El 20% de les dones ha interposat denúncia.
- El 85% de les dones tenen fills.

Servei d'Orientació i Assessorament Jurídic Penitenciari (SOAPJ). Possibilita, mitjançant un conveni de col·laboració entre la Conselleria de Presidència i Esports, l'IBD i el Col·legi d'Advocats de les Illes Balears, la prestació d'orientació i d'assessorament legal dels interns i internes del Centre Penitenciari de Palma, així com la realització de gestions davant els òrgans judicials i les administracions per a la correcta defensa dels drets i interessos de la població reclusa.

Les dades més rellevants del 2003 són les següents:

- S'han atès més de 310 persones.
- D'entre les assistències destaquen, entre d'altres, les consultes sobre dret penitenciari, recursos sobre permisos de sortida, qüestions d'estrangeria, contactes amb lletrats i lletrades d'ofici, consultes de maltractaments i recursos de classificació de graus.

Casal de les Dones. El Casal de les Dones, vinculat a l'IBD, és un espai de participació i de trobada de dones, creat per

impulsar i per promoure la participació de les dones i afavorir-ne el protagonisme i la integració social, mitjançant activitats formatives i recreatives en els camps social, polític i cultural. Així mateix, serveix com a seu de reunions per a les associacions de dones. Hi ha cinc associacions de dones amb seu social al Casal.

Inclusió social. Projecte Equitas, dins la Iniciativa comunitària Equal, en la línia d'actuació 1.2.1, de servei d'orientació sociolaboral per a dones immigrants. Les entitats que hi ha participat durant l'any 2003 són l'Ajuntament de Calvià, la PIMEM (Petita i Mitjana Empresa de Mallorca) i l'IBD, com a entitat coordinadora. L'objectiu general era organitzar metodologies i models d'atenció i d'acompanyament personalitzat en itineraris d'inserció per facilitar la integració sociolaboral de les dones immigrants en risc d'exclusió.

Les persones destinatàries eren les dones immigrants en situació de risc d'exclusió social, desocupades o en millora d'ocupació, amb independència del nivell de qualificació professional, l'edat o el país de procedència.

Les activitats principals que s'han dut a terme són les següents:

- Identificar i analitzar els recursos sobre immigració i estudiar les necessitats de les dones immigrants a les Illes Balears.
- Atendre de manera directa les dones immigrants: informar-les, assessorar-les, i fer una valoració individualitzada i integral amb perspectives d'inserció social i laboral.

- Desenvolupar accions de mediació intercultural, i millorar les habilitats socials per a la recerca de feina i fer acompanyaments dels casos en situacions més desfavorides.
- Millorar les habilitats bàsiques per a la recerca de feina i fer acompanyaments puntuals de les dones amb dificultats especials.
- Desenvolupar accions d'afavoriment de la trobada de dones immigrants per a la creació de xarxes.
- Proporcionar informació i assessorament jurídic i de recursos socials.

Les principals dades d'atenció directa, l'any 2003, són:

- S'han atès 83 dones immigrants d'origen extracomunitari.
- Procedeixen de 24 països diferents (majoritàriament, de l'Argentina i de l'Equador, països seguits per Colòmbia, el Marroc i Nigèria).
- El 44,6% tenen estudis superiors; el 80,7%, amb edats entre els 25 i els 50 anys.
- El 68,6% estan en situació de desocupació i el 55,4%, amb possibilitats de fer feina legalment. El 45,8% han passat per un itinerari d'inserció laboral a PIMEM; el 36,4% s'han inserit laboralment després de ser usuàries del Programa.

9.3.4.2. Els programes sociosanitaris

En aquesta àrea s'han desenvolupat tot un conjunt de programes, d'entre els quals destaquen l'Infosex i el Centre d'atenció sociosanitària per a persones que exerceixen la prostitució.

1. Infosex. És el nom que rep el servei d'informació i orientació sexual de l'IBD. El servei també treballa en el camp de l'educació i de la divulgació de la sexualitat mitjançant xerrades a escoles i a instituts, que s'adrecen a l'alumnat, i a associacions de mares i pares d'alumnes (AMPA). La formació en aquestes àrees és una de les eines de prevenció principals. Per activitats, cal destacar:

Xerrades informatives a instituts i a escoles

- a) AMPA. S'han fet 9 xerrades informatives a escoles i a instituts, amb un total de 288 assistents.
- b) Alumnat. S'han realitzat 12 xerrades, amb un total de 787 assistents.

Telèfon d'informació sexual.

- La majoria de telefonades són fetes per homes i dones entre els 21 i els 30 anys i que resideixen a Palma.
- La majoria de demandes fan referència a anticonceptius, problemes de sexualitat que afecten les dones i embarassos no desitjats.

2. Centre d'atenció sociosanitària per a persones que exerceixen la prostitució (CASSPEP). Amb una subvenció genèrica concedida per l'IBD de 48.080,97 euros, el CASSPEP ha continuat la tasca d'inserció, que se centra en els temes següents:

- Millorar el diagnòstic i el tractament de malalties o infeccions de transmissió sexual, i incidir en la prevenció, en tots els àmbits, aportant material preventiu.
- Fomentar la promoció de conductes saludables i l'educació per a la salut.
- Col·laborar amb les usuàries en l'educació de les seves companyes (educació d'iguals) oferint-los formació específica.
- Realitzar activitats de sensibilització social i de denúncia.
- Millorar l'accés als recursos sociosanitaris i a les prestacions socials.
- Millorar el diagnòstic de la situació psicològica i social.

Pel que fa a les activitats que s'han dut a terme i a la població que s'ha atès, es pot destacar el següent:

- S'han atès 1.601, persones amb la distribució següent: 1.327 persones, al mateix centre, un 93% de les quals són dones, i un 94%, d'origen immigrant (llatinoamericanes i subsaharianes, principalment). A la unitat mòbil, 274 persones, un 96% de les quals són dones, i un 64%, d'origen immigrant (subsaharianes, principalment).

9.3.4.3. La violència de gènere

En aquest àmbit presten atenció especial el Servei d'Atenció Psicològica i les cases d'acollida.

Servei d'Atenció Psicològica. S'adreça a les dones majors de 14 anys que són o que han estat víctimes d'agressions físiques, psíquiques i/o sexuals. El Servei treballa amb sessions individualitzades i amb espais de treball i suport en grup. Durant l'any 2003 s'han desenvolupat 3 grups (2 iniciats l'any 2002), amb un total de 138 sessions.

De les 513 demandes de l'any 2003 es poden destacar les dades següents:

- La major part de les usuàries ha patit maltractaments de tipus físic i psíquic.
- El tram d'edat majoritari és dels 31 als 40 anys.
- La major part de les dones són casades, amb estudis mitjans.

Cases d'acollida. L'actual xarxa d'acollida de les Illes Balears té com a objecte oferir atenció i acollir totes les dones i els seus fills que han patit qualsevol tipus de violència domèstica i que es troben sense possibilitats d'allotjament alternatiu. L'oferta de serveis, entre d'altres, suposa:

- Informar, orientar i assessorar, a través d'atenció individualitzada.
- Acollir, allotjar i proporcionar manutenció a la dona i als fills i filles.
- Oferir intervenció psicològica.

- Orientar en la recerca de feina i d'habitatge.
- Proporcionar assessorament jurídic.

La xarxa està formada pels centres següents. (Vegeu el quadre III-154)

L'IBD ha continuat treballant, amb tots els centres, en la unificació de criteris tècnics, de gestió, d'acollida i de funcionament de la totalitat de les cases d'acollida de les Illes Balears, fet que s'ha complementat amb reunions periòdiques entre els diferents professionals del Centre d'Informació de la Dona i de les cases d'acollida.

Les característiques de l'activitat i el perfil de les dones acollides és el següent:

- La forma d'acolliment ha estat d'urgència.
- El tipus de maltractament és físic i psicològic.
- Provenen de Palma.
- La majoria tenen entre 15 i 30 anys, tenen estudis primaris i no fan feina.

Aquests centres donen resposta a situacions de violència domèstica durant les 24 hores del dia, tots els dies de l'any.

9.3.4.4. Els projectes subvencionats per l'IBD

Al marge dels programes i serveis presentats, hi ha 80 programes que desenvolupen altres organismes i entitats diverses, subvencionats el 2003 per l'IBD per un import total de 375.405 euros. A continuació, es presenta un quadre en què se seleccionen els setze considerats més rellevants. (Vegeu el quadre III-155)

Al marge del projecte desenvolupat a Calvià (núm. 16), la resta correspon a les línies d'actuació considerades prioritàries i que s'han presentat fins aquí, de les quals s'amplia l'abast.

9.3.5. LES PERSONES AMB DISCAPACITAT

En termes generals, durant aquest període, s'ha donat continuïtat a les accions ja iniciades amb anterioritat. L'execució de la transferència pendent de determinades

QUADRE III-154. CASES D'ACOLLIDA DE LA CAIB (2003)

	Illa	Nombre de places
Servei d'acollida a dones i famílies (SADIF)	Mallorca	56
Casal Ses Ufanes	Mallorca	28
Casal de Llevant	Mallorca	19
Oficina d'Informació de la Dona	Eivissa	33
Centre Assessor de la Dona	Menorca	8
Total de places a la comunitat autònoma		144

Font: elaboració pròpia a partir de la Memòria de l'IBD 2003 (en premsa).

QUADRE III-155. SELECCIÓ DE PROJECTES SUBVENCIONATS PER L'IBD, 2003

Entitat	Projecte	Subvenció
Bisbat de Mallorca, Secretariat, Diocesà de Pastoral Penitenciària	Indigents a la presó de dones. Cobrir les necessitats bàsiques de les dones recluses que no disposen de mitjans econòmics. Pal·liar les necessitats de les internes indigents que no reben paquets de l'exterior.	3.333,00
Federació d'Associacions de Dones d'Acció Cultural (Son Ferriol)	Convivència intercultural en el àmbit rural. Promoció de la convivència intercultural amb les dones immigrants als pobles i als llogarets que integren la Federació.	4.000,00
Oblates del Santíssim Redemptor	«Casal petit». Servei d'atenció a les dones que es troben afectades pel fenomen de la prostitució.	10.000,00
Oblates del Santíssim Redemptor	«Passa-t'ho bé». Afavorir un espai ludicoformatiu en què les dones es diverteixin, adquireixin formació integral i es relacionin de manera positiva.	3.000,00
Oblates del Santíssim Redemptor	«No estam soles». Servei d'ajuda a domicili. Millorar la qualitat de vida de les persones que són ateses amb aquest projecte.	7.000,00
Aula Cultural	Temps d'aprenentatge. Formació bàsica per a dones a la presó. Potenciar l'autoestima de les dones adultes mancades de llibertat mitjançant l'adquisició de nous coneixements i l'augment del nivell cultural.	8.000,00
Aula Cultural	Temps d'oci i cultura per a dones grans. Proporcionar coneixements, possibilitar l'adquisició de destreses tècniques i habilitats per a l'enteniment.	11.000,00
Mallorca Verda, Drets Humans de Mallorca	Integració lingüística i social per a dones magribines. Contactar amb l'entorn extrafamiliar i la cultura que les acull. Facilitar la integració social, lingüística, laboral... Compartir la seva cultura amb les dones d'aquí.	40.000,00
Associació Ateneu Alcari	Servei d'atenció en situacions d'emergència. Gestió del servei com a eina pròpia per a la promoció social i laboral de les dones amb especials dificultats.	10.000,00
Associació contra l'Anorèxia i la Bulímia de les Balears	Prevenició de trastorns de la conducta alimentària. Intervenció en diferents àrees de desenvolupament dels joves que els fan vulnerables a patir de determinats problemes de conducta alimentària	3.500,00
Comissions Obreres	La violència contra les dones: un problema social. Promoure l'assumpció de la violència contra les dones com a problema social.	5.000,00
Associació d'Agents de la Igualtat de Balears (AIBAL)	Projecte mare. Establir vincles i organismes estables de col·laboració, de coordinació i de representació social entre associacions de dones i entitats públiques i privades.	5.000,00

Continua

QUADRE III-155. SELECCIÓ DE PROJECTES SUBVENCIONATS PER L'IBD, 2003

Entitat	Projecte	Subvenció
Associació d'Empresàries de la Petita i Mitjana Empresa (PIMEM)	Guia de les empreses dirigides per dones a les Illes Balears. Banc de dades de les empreses dirigides per dones que en permeti tenir coneixements.	3.000,00
Aula Cultural	«Un passeig per la literatura». Programa per a dones adultes que es trobin amb dificultats de fluïdesa de lectura i d'escriptura en català i castellà. Reconeixement de l'existència i la presència de la dona en les maneres de pensar, de sentir i de viure la realitat.	12.020,24
Metges del Món	Centre d'atenció sociosanitària per a dones que exerceixen la prostitució. Disminuir la morbiditat i la mortalitat produïda per malalties de transmissió sexual i VIH/sida, i millorar les condicions socials de les persones que exerceixen la prostitució.	48.080,97
Ajuntament de Calvià	Instal·lació i equipaments necessaris per posar en marxa la guarderia destinada al personal de la corporació municipal.	130.000,00

Font: elaboració pròpia a partir de la Memòria de l'IBD 2003 (en premsa).

prestacions gestionades per l'IBAS als consells insulars ha implicat una situació d'espera que es caracteritza perquè s'han mantingut aquestes accions.

Els referents de les actuacions entorn d'aquest tema segueixen sent dos plans que es destinen a conformar l'escenari futur de l'atenció a les persones amb discapacitat. D'una banda, cal esmentar el Pla d'acció per a les persones amb discapacitat i, de l'altra, el Pla estratègic per a les persones amb discapacitat; el primer, generat pel Govern central i destinat de forma potestativa a la gestió conjunta amb les comunitats autònomes, i el segon, generat per la comunitat autònoma de les Illes Balears. El primer s'ha reeditat durant aquest any 2003, i se n'ha fet la segona edició. El segon, durant el 2003, ha complert el segon any de vigència.

Hem de recordar que a la comunitat autònoma de les Illes Balears la taxa d'incidència de les situacions de discapacitat (entre el 7,1% i el 8,5%) ens situa en un lloc mitjà-baix amb relació a les altres comunitats autònomes.

L'activitat institucional amb relació a les persones amb discapacitat

Ja hem esmentat el canvi competencial que durant aquest any s'ha iniciat amb relació a l'actuació institucional vers les persones amb discapacitat. Aquest ha estat el darrer any que l'IBAS ha gestionat determinades prestacions al respecte. Els propers anys serviran per determinar si hi ha hagut canvis substancials en una política prou consolidada.

Les actuacions principals que s'han realitzat durant l'any 2003 es recullen en els apartats que presentem a continuació.

La Llei d'Integració Social dels Minusvàlids (LISMI)

El nombre de beneficiaris, durant l'any 2003 ha sofert una disminució significativa. Dels 729 beneficiaris que hi havia en data 31 de gener del 2003, s'ha passat als 621 en data 31 de desembre del mateix any.

Les ajudes individuals

S'han tramitat 237 expedients de sol·licitud, 82 dels quals (un 34,59%) s'han aprovat i 155 (65,41%) s'han denegats.

El Pla d'acció per a les persones amb discapacitat

Com ja s'ha comentat en l'edició anterior d'aquesta memòria, el Pla d'acció per a les persones amb discapacitat gestiona subvencions a corporacions locals i entitats privades sense afany de lucre per a la realització de projectes que responguin a les línies del Pla, projectes que tenen com a finalitat impulsar la rehabilitació sociosanitària i/o l'atenció integral dels discapacitats. La naturalesa compartida del Pla (Govern central - comunitat autònoma) implica que es cofinançat per la comunitat autònoma balear i el Ministeri de Treball i Afers Socials. Globalment, n'ha disminuït l'impacte, ja que s'ha passat de 800 beneficiaris atesos, durant l'any 2002, a 519, durant l'any 2003. (Vegeu el quadre III-156)

El Pla estratègic per a les persones amb discapacitat

Donant continuïtat a la tasca iniciada en períodes anteriors, durant aquesta etapa podem destacar diverses línies, ja encetades en anys anteriors, que es presenten a continuació.

La concertació de places amb la iniciativa social

És prou conegut el gran pes que la iniciativa privada, històricament, ha assumit en el sector de les persones amb discapacitat. Aquest fet obliga l'Administració a participar en el manteniment de la cobertura que propicien aquests serveis, i també a implantar de patrons d'accés als serveis de manera igualitària per a totes les persones que necessitin aquests serveis.

El suport a les associacions i a les entitats

Aquesta és una de les línies que es recullen en el Pla estratègic de la comunitat autònoma. Es tracta de donar suport a les iniciatives d'associacions i d'entitats d'iniciativa social. Durant l'any 2003 i en relació amb l'any anterior, s'han incrementat notablement les aportacions en aquest apartat. (Vegeu el quadre III-157)

L'actuació dels centres de valoració de les discapacitats

Atès que l'any 2002 es va avançar notablement en la descentralització dels centres de valoració de les discapacitats, ja que es varen crear els centres de Menorca i d'Eivissa, aquest és el primer any que disposam de dades sobre la seva activitat. La funció primordial d'aquests centres, coneguts també amb el nom de centres base, és prestar atenció especialitzada a persones disminuïdes. Ofereixen serveis d'informació, de diagnòstic de la discapacitat, de valoració de la disminució i d'orientació socio-laboral i professional.

QUADRE III-156. PROGRAMES DEL PLA D'ACCIÓ PER A LES PERSONES AMB DISCAPACITAT (2003)

Entitat	Projecte	Destí ¹	Nre. de beneficiaris	Quantitat subvencionada*
ABDEM (Associació Balear d'Esclerosi Múltiple)	Centre de dia per a afectats d'esclerosi múltiple.	MP	143	24.040,00
COORDINADORA (Federació Balear de Persones amb Discapacitat)	Manteniment de la infraestructura tècnica de persones amb discapacitat.	MP	30	45.075,91
ASANIDESO (Associació per a Persones amb Discapacitat de Sòller)	Reforma, construcció i equipament d'habitages per a persones discapacitades.	R/C/E	15	58.000,00
AMADIBA (Associació de Mares de Discapacitats de Balears)	Programa anual de suport i respir familiar 2003.	MP	76	60.101,00
AMADIBA	«Estiuejant 2003». Escola d'estiu per a infants amb necessitats especials.	MP	50	22.646,56
ADIPE (Associació per al Desenvolupament i la Integració de Persones amb Esquizofrènia)	Servei d'atenció domiciliaria. Atenció psicosocial a les famílies.	MP	40	19.000,00
Patronat de l'Agrupació Pro-Minusvàlids Psíquics de la Comarca d'Inca, Centre ocupacional Son Agulló	Condicionament i equipament d'una zona de treball.	R/AP	39	64.606,00
ASPAYM-BALEARES (Associació de Paraplègics i grans minusvàlids de Balears)	Atenció personal i vida autònoma.	MP	16	7.921,53
Associació Es Garrover	«S'inia 2003».	MP	70	13.000,00
Ajuntament d'Eivissa	Atenció i respir per a famílies vetlladores de persones amb discapacitat.	MP	40	7.931,66
Totals			519	322.322,66

1. Adaptació de places (AD), Reforma del centre (R), Construcció (C), Manteniment de places (MP), Ampliació de places (AP), Equipament (E)
No s'han comptabilitzat els beneficiaris de la Coordinadora, atès que es tracta de serveis per a 30 persones.

* En euros.

Font: elaboració pròpia a partir de les dades subministrades per l'IBAS (2003).

QUADRE III-157. EL SUPORT A LES ASSOCIACIONS I ENTITATS D'INICIATIVA SOCIAL (2003)

Entitat	Projecte	Quantitat subvencionada
INTRESS (Institut de Treball Social i Serveis Socials)	Manteniment del servei de transport d'usuaris del centre de formació ocupacional Migjorn.	6.000,00
ALAS (Associació de Lluita Antisida de Balears)	Prevenició de VIH/sida al centre penitenciari de Mallorca i prevenició de VIH/SIDA en l'àmbit comunitari.	17.000,00
ASPANOB (Associació de Pares de Nins amb Càncer de Balears)	Servei de pis d'acollida a Barcelona per a famílies d'infants malalts de càncer de les Illes Balears.	30.000,00
NOUSIS (Associació Nousistemes)	Servei específics de sistemes alternatius i augmentatius de comunicació (SAAC) i sistemes d'accés a l'ordinador (SAO).	12.020,00
Associació Balear de Fibrosi Quística	Atenció integral per a malalts de fibrosi quística.	24.000,00
COORDINADORA (Federació Balear de Persones amb Discapacitat)	Manteniment de la infraestructura tècnica de la Coordinadora i servei d'atenció a les associacions federades.	45.075,91
ALCER-BALEARES (Associació per a la Lluita contra les Malalties del Ronyó)	Atenció psicològica a malalts renals i a familiars.	13.795,00
ASPAS (Associació de Pares i Amics de Sords)	Rehabilitació logopèdica per persones amb discapacitat auditiva.	39.700,00
ALAS (Associació de Lluita Antisida de Balears)	«ALAS 2003».	5.000,00
UNAC (Unió d'Associacions i Centres d'Assistència a Minusvàlids de Balears)	Prestació de serveis a persones amb discapacitat.	910.929,72
Associació Altruista El Refugi, Can Gazà	Atenció als usuaris invàlids. Contractació de dos cuidadors.	18.000,00
ASPACE (Associació Paràlisi Cerebral de Balears)	Normalització de l'oci i temps lliure per a les persones amb paràlisi cerebrals plurideficients.	6.000,00
ASPACE (Associació Paràlisi Cerebral de Balears)	Curs de formació de les estratègies ergonòmiques de maneig de les persones amb discapacitat motòrica.	3.894,66
Associació Balear del Síndrome X Fràgil	Edició del manual per a famílies i professionals del síndrome X fràgil.	1.614,00
Associació CA TEVA	Projecte «Pont».	15.000,00
UNAC (Unió d'Associacions i Centres d'Assistència a Minusvàlids de Balears)	Despeses de funcionament de la patronal UNAC.	49.130,46

Continua

QUADRE III-157. EL SUPORT A LES ASSOCIACIONS I ENTITATS D'INICIATIVA SOCIAL (2003)

Entitat	Projecte	Quantitat subvencionada*
Fundació Tutelar per a persones amb disminució Psíquica de Mallorca	Manteniment dels serveis de la Fundació Tutelar.	18.000,00
AMADIP (Associació Mallorquina per a persones amb Disminució Psíquica)	Servei de suport a l'oci i la integració social per a les persones amb discapacitat psíquica.	30.000,00
FEBAFEP (Federació Balear de Famílies i Malalts Psíquics)	Despeses de l'oficina de la FEBAFEP.	7.757,76
ASPROM (Associació Balear de Persones amb Discapacitat Física)	Gestió de l'associació.	7.920,00
Total		1.260.837,51

* En euros.

Font: elaboració pròpia a partir de les dades subministrades per l'IBAS (2003).

Una de les tasques tradicionals d'aquests centres ha estat valorar les situacions de minusvalidesa, qualificar-ne el grau d'affectació de la persona sol·licitant del reconeixement, i, si escau, atorgar-ne la certificació legal acreditativa de la discapacitat. El total de l'activitat d'aquests centres la podem apreciar en el quadre III-158.

A més, en data 31 de desembre del 2003 estaven pendents de valoració un total de 1.366 casos.

En el quadre següent, podem apreciar els expedients tramitats en què es gestionava l'ingrés en algun dels centres residencials, d'acord amb la tipologia d'aquests centres. (Vegeu el quadre III-159)

QUADRE III-158. VALORACIONS DEL GRAU DE MINUSVALIDESA DELS CENTRES DE VALORACIÓ DE LES PERSONES DISCAPACITADES, PER ILLES (2003)

	Mallorca	Menorca	Eivissa	Total
Certificat del grau de minusvalidesa	3.418	175	303	3.896
Pensions no contributives d'invalidesa	594	38	49	681
Llei d'integració social dels minusvàlids (LISMI)	5	1	3	9
Prestació familiar per fill a càrrec	21	4	4	29
Total	4.038	218	359	4.615

Font: elaboració pròpia a partir de les dades subministrades per l'IBAS (2003).

QUADRE III-159. INGRESSOS A CENTRES RESIDENCIALS (2003)

Centres d'atenció a minusvàlids psíquics	33
Centres d'atenció a minusvàlids físics	3
Centres de recuperació de minusvàlids físics	7
Centres de dia	11
Habitatges tutelats	16
Total	70

Font: elaboració pròpia a partir de les dades subministrades per l'IBAS (2003).

Altres activitats d'aquests centres estan relacionades amb tractaments específics de fisioteràpia, amb activitats relacionades amb l'orientació ocupacional. En el primer apartat s'han atès 22 persones (765 sessions realitzades), mentre que, en el segon, es varen efectuar 872 actuacions. A més, s'han emès 444 fitxes de certificació de demanda d'ocupació, s'han fet 424 valoracions laborals, s'han tramitat 155 certificats d'aptitud a petició del SOIB, 270 certificats d'aptitud amb adaptació de temps i de mitjans, i s'han fet 29 informes i/o consultes relacionades amb l'accessibilitat i l'eliminació de barreres arquitectòniques/ajudes tècniques.

Cal destacar la tasca que s'ha fet a Eivissa i a Menorca, on s'han realitzat, respectivament, 2.419 i 2.255 actuacions, amb continguts molt diversos (activitats d'informació, de revisió de diferents situacions i de derivació).

La creació i la millora dels centres per a les persones amb discapacitat

L'anomenat Pla 10, que s'adreça tant a la gent gran com a les persones amb disca-

pacitat, pretén establir una xarxa de centres d'atenció per als afectats que arribi a tots els municipis de cadascuna de les Illes Balears. L'objecte de les subvencions se centra bàsicament en l'equipament, l'adquisició, l'obra o la inversió directament relacionada amb les matèries d'acció social. El Pla 10 permet diversificar les inversions i desplegar de manera ràpida els recursos per als col·lectius de la gent gran, les persones discapacitades, la marginació, etc.

Atesa la naturalesa dels objectius del programa, sembla lògic el caràcter plurianual de les actuacions del programa. Això fa que les seves actuacions s'hagin de valorar a mitjà i llarg termini. Durant l'any 2003 s'incrementaren les inversions al voltant d'aquesta qüestió en més del 30% en relació amb l'exercici anterior. (Vegeu el quadre III-160)

Amb relació al conjunt d'inversió que es preveu en el Pla 10 (669.839,22 euros) la quantitat que es destina a centres per a persones amb discapacitat suposa el 29,21% del total.

**QUADRE III-160. PLA 10, DE DOTACIÓ DE CENTRES PER A LES PERSONES
AMB DISCAPACITATS A LES ILLES BALEARS (2003)**

Entitat	Projecte	Import anualitat 2003
Consell Insular de Menorca	Equipament del centre de disminuïts de Trepucó. Conveni signat el 18/5/99.	53.662,88
Alcúdia, Ajuntament	Obres de reforma, d'ampliació i d'equipament del centre ocupacional de Bintalfa. Preconveni d'obres del 23/12/96, i de l'equipament, del 20/10/97. Conveni signat el 20/7/98.	21.038,31
Federació Coordinadora de Minusvàlids	Adquisició d'un local comercial a l'edifici Cas Capiscol, bloc D, al carrer de Santa Clara Andreu, s/n, de Palma. Conveni signat el 10 de desembre del 1998.	15.385,91
Patronat Agrupació Pro-Minusvàlids de la Comarca d'Inca	Construcció i equipament dels mòduls de la residència per a persones afectades de minusvalia severa-profunda de la comarca d'Inca, que es desglossa en construcció dels mòduls A i B, equipament i tancament, accessos, aparcament. Conveni signat el 21/7/98.	69.574,31
Consell Insular de Menorca	Obres de reforma i d'ampliació del centre de disminuïts de Trepucó. Conveni signat el 12/12/97. Addenda del 27/12/00.	36.057,84
Total		195.719,25

Font: elaboració pròpia a partir de les dades subministrades per l'IBAS (2003).

9.3.6. LA IMMIGRACIÓ

En les dues memòries precedents ens vàrem veure obligats a començar lamentant la manca de dades específiques, la gran dispersió de criteris aplicats a ordenar, classificar i presentar les dades que efectivament havíem pogut consultar, i la inexistència de categories clares i exhaustives en la definició dels fenòmens a què feien referència. Enguany, s'hi afegeix l'absència de les corresponents memòries d'aplicació dels programes del Pla integral d'atenció a la immigració de les Illes Balears en l'àmbit de la comunitat autònoma. Consideram que aquesta darrera és potser una mancança particularment greu, perquè és l'àmbit més proper a l'immigrant i, alhora, un dels pocs registres de

les competències locals i de la comunitat autònoma en immigració.

Tot i els problemes, la necessitat de mantenir una continuïtat pel que fa a aquestes memòries ens ha empès a escriure aquestes línies. Ens basarem en el text precedent i, pel que fa a les novetats, en l'excel·lent treball Informe sobre la immigració i el mercat de treball a Espanya, proposta del CES que ha elaborat la Comissió de Treball de Relaciones Laborals, Ocupació i Seguretat Social del CES.

9.3.6.1. La població immigrada i la població estrangera

La diferenciació entre ambdós termes és fonamental per a qualsevol estudi seriós.

De fet, els motius del moviment poblacional, les percepcions socials i culturals dels qui es mouen i de la població que els acull, els resultats laborals, habitacionals, escolars i d'accés a recursos, no poden ser equiparats. Les condicions econòmiques i de preparació (general i específica; en formació professional i en xarxes d'accés al mercat de treball) no constitueixen el factor estructural de divergència: també arriben persones sense preparació, sense «contactes», sense ofertes de treball prèvies o amb ofertes de feina per desenvolupar tasques que són molt per sota de les seves capacitats objectives i reconegudes que provenen de l'espai de la Unió Europea. La frontera és, com ja és conegut, en l'estatut legal i en les conseqüències respecte de tots els nivells d'integració (o, millor dit, de «coinclusió», com prefereixen actualment els sociòlegs europeus); una diferència que, per ser més palesa, es pot observar fins i tot pel que fa als països més recents en la incorporació a la UE: hi ha una moratòria de 2 anys per aplicar-los la lliure circulació de treballadors (més aviat, només nominal). Els seus nacionals tindran estatuts preferencials, però essencialment els mateixos que tingueren després de Shengen, Amsterdam i Lisboa.

En una comunitat com la nostra, i que ja comparaven en aquest sentit amb altres de l'Estat espanyol en la memòria anterior, aquesta diferència cal que sigui remarcada encara amb més força. Es tracta, com és conegut, d'una societat turística, amb una mobilitat poblacional d'entrada molt intensa, que inclou: residents estrangers no laborals de nivell social mitjà-alt; turistes nacionals i estrangers; immigració laboral de la Unió Europea i de l'Estat

espanyol, i immigració extracomunitària. Les dues darreres poden compartir sovint algunes condicions laborals i d'inserció social conjunturals, però només la tercera en té d'estructurals que determina la legislació d'estrangeria vigent, la seva aplicació i els mecanismes d'exclusió o d'inclusió específics pel que fa a serveis i a recursos determinats.

9.3.6.2. La normativa i la població immigrada: manteniments i canvis

La llei vigent és la 8/2000. Les reformes puntuals successives i els matisos d'aplicació no n'han variat el contingut central. Les causes de l'entrada migratòria, que ja assenyalàrem i que comenta l'informe del CES esmentat, continuen al marge dels marcs legals: si se'ns permet, més que del famós i indemostrat «efecte crida», caldria continuar parlant dels demostrats «efecte expulsor» i «efecte atractor», directament lligats a nous segments del mercat de treball instituits entorn de les característiques de la immigració en situació irregular. Els resultats de les estadades i els graus d'inserció o marginació econòmica i social sí sembla que estan relacionats molt directament amb les normes i la seva aplicació.

Des de la fi del 2002 i al llarg del 2003 s'han produït algunes novetats pel que fa al marc europeu. Cal assenyalar que el que el Consell de Tampere (1999) anomenava «el tractament just als nacionals de tercers estats que resideixin legalment, la reagrupació familiar i l'estatut de llarga residència», que s'hauria d'haver introduït (la transposició) en les legislacions estatals al juliol del 2003 de manera normativa i pràctica, no és, ara com ara, en la legisla-

ció ni en el reglament de molts dels països membres; i, a Espanya, de cap manera. No es pot dir el mateix dels acords sobre el control dels fluxos migratoris i del repatriament d'«il·legals». Hi ha una segona directiva, 2003/109/CE del Consell, del 25 de novembre del 2003, que vetlla per garantir un estatut europeu als residents externs de llarga durada, incloent-hi els drets generalitzats a partir dels aconseguits al país d'entrada. De moment, les línies van més aviat en el sentit de Shengen d'assegurar l'expulsió quan sigui decretada per un dels països de la Unió Europea. Les intencions de millorar les condicions d'estada i els drets socials (se'n torna a parlar també de polítics) al país d'entrada i a tota la Unió Europea van per la via de l'homologació; al nostre país, de moment, ni tan sols les homologacions de titulacions superiors en llicenciatures «sense risc» (és a dir, ni metges ni arquitectes, per exemple; però sí, filòsofs o historiadors) dels països fundadors de la CE funcionen automàticament. Recordeu, a més, que el Tractat d'adhesió preveu que els països de la Unió Europea del Quinze puguin mantenir restriccions de lliure circulació de treballadors fins a set anys si s'observen «distorsions significatives en el mercat de treball».

Pel que fa al cas espanyol, la dinàmica és la mateixa que indicàvem en la memòria anterior: incrementa el nombre de normatives que pretenen, amb resultat contrari, pal·liar els problemes ocasionats per la llei vigent. El Reial decret 1325/2003 preveu protecció temporal en cas d'afluència massiva de persones desplaçades; la Directiva 200/43/CE del Consell ha estat transposada mitjançant la Llei 62/2003, respecte de mesures fiscals, administrati-

ves i d'ordre social; la disposició final tercera de la Llei orgànica 14/2003 estableix un termini màxim de sis mesos per modificar el reglament aplicable, etc.

La política de contingents -és a dir, la d'establir un nombre fix de nacionals externs a la Unió Europea per a sectors i per a tipologies contractuals específiques en què no hi hagi demanda de nacionals o de membres de la Unió Europea- ha continuat. Amb els mateixos problemes ja comentats: per al 2003 s'establí un contingent de 24.247 llocs de treball, amb un total de sol·licituds de 28.857, de manera que varen resultar al final un total de 25.532, 21.687 de temporada (95% agricultura) i 3.845 estables (50% hoteleria). Són dades que parlen per si mateixes de la precarietat laboral i dels problemes afegits d'inserció normalitzada, i més quan devers un terç de les ofertes es reservaven a titulars de permisos dels anys anteriors, molts dels quals havien d'haver retornat als països d'origen per poder-hi accedir. Algunes novetats incorporen propostes que s'han complert molt escassament, relacionades amb la vella reivindicació de considerar l'assentament i els lligams previs com a mèrits i prioritats: visats de recerca de treball, de moment, per a fills i néts d'espanyols (amb restriccions creixents en l'aplicació del *ius sanguinis*).

Respecte de les xifres, veurem a continuació l'única informació que se'n ha facilitat pel que fa a les Balears amb relació als permisos de treball que s'han sol·licitat i als que s'han concedit. El que sabem és que, ara com ara, com a mínim cal afegir-hi els més de 15.000 casos irresolts i acumulats, a què fèiem referència al

començament. El creixement, això no obstant, continua remarcant les tendències que assenyalàvem en la memòria del 2002, amb un cert canvi pel que fa a la proporció entre comunitaris i extracomunitaris, ja que es passa del 33,9%, el 2002, al 43,35%, el 2003. (Vegeu el quadre III-161)

Cal remarcar tres característiques molt importants i que comencen a ser estructurals: 1) el fort pes de l'Equador i del Marroc, amb una entrada major d'europèus de fora de la Unió Europea (relativitzat per les noves incorporacions); 2) la població relativament jove, equilibrada per gèneres, amb l'excepció -que es redueix dels països magribins; 3) molt important, el nivell d'estudis conclusos, que és molt semblant al dels nacionals; 4) l'increment de l'establiment a l'Estat espanyol.

En aquesta edició s'inclouen, com una nova informació d'aquest apartat, els nous permisos gestionats el 2003 i els renovats, a partir de la informació que ha facilitat la Delegació de Govern a les Illes Balears (únic document estadístic facilitat a les Balears per poder fer aquest treball), però no ens aporten gaire informació sobre la realitat, tot i que sí sobre la precarietat i l'escassa eficiència en la resolució dels tràmits residencials. (Vegeu el quadre III-162)

9.3.6.3. El mercat de treball

A partir del coneixement empíric que tenim de la participació immigrada en el mercat de treball balear, i comparant-la amb les dades extretes de l'informe del CES que ens serveix de guia, podem afirmar dos fets essencials: la població immigrada té una participació laboral més elevada que la

**QUADRE III-161. ESTRANGERS AMB PERMÍS DE RESIDÈNCIA EN VIGOR
(31 DE DESEMBRE DEL 2003)**

	Total	A Règim general	B Règim comunitari	Percentatge d'extracomunitaris en relació amb el total d'estrangers
TOTAL estatal	1.647.011	1.074.985	572.116	34,74
Total de les Balears	75.867	32.650	43.217	—
% Illes Balears	4,61	3,03	7,55	43,35
% Canàries	6,88	4,21	11,89	39,96
% País Valencià	10,93	8,58	14,99	51,25
% Andalusia	12,66	10,09	17,48	52,03
% Madrid	21,56	25,74	13,68	77,94
% Catalunya	23,31	26,92	16,89	75,30

Font: Delegació del Govern per a l'Estrangeria i la Immigració, Ministeri de l'Interior, balanç del 2003, i elaboració pròpia.

QUADRE III-162. PERMÍS DE RESIDÈNCIA (2003)				
	Entrades	Resultats	Concedits	Denegats
Permisos de residència	8.012	7.513	7.003	79
Permisos de reagrupació familiar	3.510	2.808	2.780	28
Permisos de treball				
Inicials	8.369	5.531	1.436	3.577
a. Per compte d'altri	8.148	5.297	1.337	3.480
b. Per compte propi	221	234	99	97
Renovacions	7.020	13.748	13.598	21
a. Per compte d'altri	6.671	13.239	13.104	16
b. Per compte propi	349	509	494	5
Temporals	870	953	680	99
Informes de visat	1.239	887	765	4
Règim sancionador				
	Incoats	Dictats		
Expulsions	1.082	902		
Totals	26.592	29.534	23.482	3.780

Font: Delegació del Govern a Illes Balears, Ministeri d'Administracions Públiques, 2003, i elaboració pròpia.

nacional i afronta amb més freqüència situacions d'atur. Per exemple, les taxes d'activitat el 2003 eren de 55% en els espanyols de 16 anys o més; del 80%, en els europeus no comunitaris, i per a la resta d'immigrants, del 70%. Mentrestant, les taxes d'atur eren del 14% en els espanyols, i del 17,5%, en els immigrants.

Les activitats que més immigració acumulen tornen a ser les mateixes: l'agricultura, el servei domèstic, la construcció i l'hoteleria, de manera que en els primers casos és majoritària, quan no exclusiva, i en els segon i tercer, en els llocs de més baixa qualificació i amb les tipologies de contractació més precàries. (Vegeu l'apartat I del Capítol II)

9.4.

LES PENSIONS NO CONTRIBUTIVES I LES PRESTACIONS DE LA LISMI

9.4.1. LES PENSIONS NO CONTRIBUTIVES (PNC)

En el sistema espanyol de prestacions socials i econòmiques s'han anat configurant dos sistemes, al marge de les prestacions contributives, que compleixen una certa funció de contenció de l'exclusió: són les rendes mínimes d'inserció i les prestacions no contributives. Les primeres són de regulació autonòmica, i les segones es regulen per la Llei 26/1990, de desembre

del 1990, refosa en la Llei general de la Seguretat Social, la qual va estendre el dret a les pensions de la Seguretat Social per jubilació i per invalidesa a tots els ciutadans, tot i que no hagin cotitzat o ho hagin fet de forma insuficient, i sempre que no tinguin recursos suficients. Aquestes pensions es configuren com a drets subjectius en favor del beneficiaris, els quals esdevenen pensionistes de la Seguretat Social, i adquireixen dret i accés a l'assistència medicofarmacèutica de la Seguretat Social i a serveis socials complementaris.

Les PNC s'adrecen a persones que no han pogut cotitzar, contribuir a la Seguretat Social, en cap moment de la vida; a persones que per la discapacitat no ho han pogut fer, ja que es demana una discapacitat d'un 65%, o a persones que no han pogut cotitzar el temps suficient, que han cotitzat però que no tenen suficients dies (a vegades els en falten pocs).

També hi ha situacions en les quals pot haver combinacions diverses d'aquestes dues situacions, com és el cas de les dones que, per les condicions socioculturals, han treballat tota la vida, però en l'economia irregular o com a mestresses de casa.

Són requisits per accedir a les PNC:

1. No disposar d'ingressos suficients
- Actualment s'entén que els sol·licitants de les PNC no tenen rendes o ingressos suficients, és a dir, per aquest concepte es tindria dret a

percebre la PNC quan ingressàs poc més de 3.000 euros, per persona i per any.⁴⁵

2. Tenir seixanta-cinc anys o més.⁴⁶
3. Residir al territori espanyol i haver-ho fet durant deu anys, entre els setze anys i la data de demanda de la pensió; dos d'aquests anys han de ser consecutius i immediatament anteriors a la data de presentació de la sol·licitud.

Les PNC es revisen periòdicament, sempre que hi hagi constància que s'han modificat les condicions que donen dret a la concessió, i es donen baixa els perceptors que objectivament ja no hi tenen dret.

El nombre total de beneficiaris a la comunitat autònoma de les Illes Balears ha variat molt poc des del 1998, i ha augmentat un 5,4% entre el gener del 1998 i el desembre del 2003. Els controls estrictes dels beneficiaris han fet que es converteixi en una de les prestacions més controlades del sistema. (Vegeu el quadre III-163)

La mitjana d'ingrés per persona és de 325 euros,⁴⁷ seguint la lògica de la contenció; es podria dir que és una pensió de supervivència. La mitjana de jubilació, es de 283 euros per mes.

Aquesta moderació en el nombre de perceptors i en les quanties correspon a la tendència general en l'Estat al reflux del

45. Els límits són variables d'acord amb el nombre de persones de la unitat familiar.

46. Aquest requisit no s'aplica per a les PNC per invalidesa.

47. Les quantitats que s'indiquen a continuació inclouen les dues pagues extraordinàries.

QUADRE III-163. PENSIONS NO CONTRIBUTIVES (PNC): MITJANA MENSUAL DE BENEFICIARIS I IMPORT ANUAL TOTAL (1998-2003)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Pensionistes: mitjana mensual						
Total	7.578	7.904	8.530	7.807	7.878	7.986
Invalidesa	4.239	4.505	4.845	4.365	4.412	4.429
Jubilació	3.339	3.399	3.685	3.442	3.466	3.557
Import de lles pensions (en euros)						
Total	24.394.048	25.223.117	27.167.392	27.209.351	27.958.690	29.351.995
Invalidesa	14.671.634	15.215.771	16.070.684	16.233.471	16.592.373	17.289.095
Jubilació	9.722.413	10.007.346	11.096.707	10.975.881	11.366.317	12.062.901
Import mitjà mensual per beneficiari (en euros)						
Invalidesa	288	281	276	310	313	325
Jubilació	243	245	251	266	273	283

Font: elaboració pròpia a partir de les memòries de l'IBAS.

creixement del nombre de prestacions, que moderen el creixement des de l'any 1995. El creixement inicial de les PNC, molt important entre el 1991 i el 1994, té relació amb el procés de substitució de les pensions assistencials i dels subsidis de garantia d'ingressos mínims, procés realitzat al llarg dels anys indicats. Els darrers anys 2000-2003, el nombre de beneficiaris de les PNC tendeix a estabilitzar-se, tal com s'ha dit. Les dades de la comunitat autònoma balear des de l'any de creació de les PNC són les que l'especifiquen al quadre III-164.

Les PNC són un indicador indirecte de les desigualtats socials i de la pobresa relativa d'una comunitat autònoma: quan hi ha més PNC per habitants, més desigualtats

i/o més pobresa hi ha a la comunitat autònoma. Tot i que les PNC només permeten fer aquesta interpretació amb relació als habitants nacionalitzats.⁴⁸

En el cas de la comunitat autònoma de les Illes Balears, les 7.986 PNC (dades de l'1 de desembre del 2003) representen aproximadament unes 102 PNC per cada 10.000 habitants. En una ordenació per comunitats autònomes d'aquest indicador es pot observar la interpretació anterior. Les dades de la comunitat balear són inferiors a les de comunitats amb desigualtats internes fortes i mercats laborals molt irregulars, com és el cas de Melilla, Canàries o Ceuta. També són inferiors a les dades de comunitats com Galícia, Andalusia o Extremadura. Però les dades de les Illes

48. Per això, s'ha de completar la interpretació amb altres anàlisis de les rendes mínimes d'inserció (RMI) i altres fonts.

QUADRE III-164. PNC: EVOLUCIÓ DEL NOMBRE TOTAL DE BENEFICIARIS (1991-2003)

Any referència (desembre)	Quantitat	% (1992: base 100)	% increment anual
1991	214	—	—
1992	2.209	100,00	1.032,24
1993	4.020	181,98	181,98
1994	4.954	224,26	123,23
1995	6.110	276,60	123,33
1996	6.875	311,23	112,52
1997	7.270	329,11	105,75
1998	7.578	329,11	104,24
1999	7.904	343,05	104,30
2000	8.530	357,81	107,92
2001	7.807	386,15	91,52
2002	7.878	353,42	100,91
2003	7.986	356,63	101,37

Font: elaboració pròpia a partir de les memòries de l'IBAS.

Balears superen molt les de les comunitats amb un equilibri social major, com el País Basc, Madrid, Navarra o Catalunya.

Entre els perceptors de PNC hi ha moltes més dones que homes, especialment per motius demogràfics i socioculturals històrics. La relació és, aproximadament, de sis a quatre, a favor de les dones. Aquesta diferenciació augmenta molt en les pensions de jubilació, ja que s'afegeixen als

motius socioculturals altres causes, com la major esperança de vida de les dones. En aquest tipus de pensions la relació és de vuit dones per cada dos homes. (Vegeu el quadre III-165)

Aquestes dades mostren molt bé el caràcter de compensació de les desigualtats per sexe que històricament hem patit a l'Estat espanyol.

QUADRE III-165. PERCENTATGE TOTAL DE PNC, PER SEXES I PER TIPUS DE PENSÍO (2003)

Sexe	Invalidesa	Jubilació	Total
Dona	64,38	80,10	71,13
Home	35,62	19,90	28,87
Total	100,00	100,00	100,00

Font: elaboració pròpia a partir de les memòries de l'IBAS.

9.4.2. LES PRESTACIONS DE LA LLEI D'INTEGRACIÓ SOCIAL DELS MINUSVÀLIDS (LISMI)

Les prestacions econòmiques periòdiques⁴⁹ que es consideren en aquesta secció són les que es dirigeixen a persones amb una discapacitat superior a uns nivells que són establerts per llei, que s'adrecen a aportar uns ingressos mínims i a prestar alguns serveis necessaris per al desenvolupament de l'autonomia personal de les persones amb disminució física, psíquica o sensorial que compleixen les condicions que s'estableixen mitjançant llei.

Les condicions generals per accedir als subsidis són:

- a) Tenir la nacionalitat espanyola o la ciutadania comunitària, i a més, residir a les Illes Balears. En el cas d'altres estrangers, s'ha de seguir el que es preveu en els acords i convenis internacionals i en el principi de reciprocitat.
- b) Tenir reconegut el grau de disminució igual o superior al 33%.
- c) Si el beneficiari té 65 anys o més, caldrà acreditar que el reconeixement

del grau de disminució igual o superior al 33% es va produir abans de complir els 65 anys.

- d) No beneficiar-se d'ajudes econòmiques de la mateixa naturalesa, abast i finalitat provinents d'entitats públiques o privades.

Segons les diverses lleis de pressupostos generals de l'Estat s'estableixen aquestes prestacions, actualment en procés d'extinció parcial:

- a) subsidi de garantia d'ingressos mínims (SGIM) (14 pagues per any),
- b) subsidi per a l'ajuda de tercera persona (SATP) (14 pagues per any),
- c) subsidi de mobilitat i compensació per a despeses de transport (SMGT) (12 pagues per any),

Com es pot observar, es tracta de quanties bastant limitades, que només poden complir una funció compensatòria mínima. Tot i això, la rellevància pressupostària, a la comunitat autònoma, és apreciable. (Vegeu el quadre III-166)

QUADRE III-166. BENEFICIARIS I IMPORT MITJÀ DE LES PRESTACIONS SOCIALS I ECONÒMIQUES DE LA LISMI, PER TIPUS (ILLES BALEARS, 2003)

Beneficiaris			Import mitjà per mes (en euros)		
SGIM	SATP	SMGT	SGIM	SATP	SMGT
630	79	44	173,46	68,80	43,58

Font: elaboració pròpia a partir de la memòria de l'IBAS.

49. La llei de pressupostos parla de «subsidis econòmics de la LISMI».

El Govern de la comunitat autònoma, fins al 2003 a través de l'IBAS, només gestiona aquestes prestacions, de tal manera que no pot fer-ne cap canvi en l'estructuració, en la regulació, en la quantia o en qualsevol altre concepte. Només se'n pot millorar el procés de gestió, agilitar els processos administratius, facilitar de la millor manera possible la informació necessària, etc. D'aquesta manera, la informació que es presenta és resultat d'una normativa sobre la qual no hi ha cap tipus d'intervenció possible.

A més, en el cas de les dues primeres prestacions (SGIM i SATP), cal dir que són residuals. És a dir, es tracta de prestacions que ha suprimit la Llei 26/1990, de 20 de desembre, i que s'han reconvertit en prestacions no contributives. La informació que s'ofereix és referent a persones que encara tenen dret a rebre els subsidis, però, en aquestes dues prestacions esmentades, no hi pot haver nous casos de perceptors.

Pel que fa al subsidi de mobilitat i compensació per a despeses de transport (SMGT), segueix plenament vigent, i se'n pot fer una breu presentació de les característiques. Té per objecte contribuir a cobrir les despeses ocasionades per la mobilitat i el transport i proporcionar a les persones amb disminució els mitjans per augmentar la capacitat de desplaçament.

Els conceptes que inclou aquest subsidi són molts, però es poden destacar els dos següents:

1. Ajudes per a mobilitat: són ajudes destinades a persones que tenen

reconegut un grau de disminució igual o superior al 33%, amb mobilitat reduïda, majors de 18 anys i amb possibilitat d'obtenir el permís de conduir.

2. Ajudes per al transport per assistir a determinats serveis: són ajudes econòmiques destinades a cobrir les despeses ocasionades per utilitzar mitjans de transports individuals per accedir a serveis d'estimulació precoç, rehabilitació o ensenyament reglat postobligatori i formació ocupacional en centres autoritzats, en el cas d'alumnes majors de 16 anys. Té per objectiu cobrir les despeses ocasionades pel transport, que possibilitin que rebin els serveis esmentats persones amb problemes greus de mobilitat. Estan destinades a persones amb problemes greus de mobilitat. Per mesurar aquesta circumstància caldrà que la persona superi el barem LISMI de mobilitat, excepte en el cas de l'atenció precoç.

Segons les dades oficials, en data 31 de desembre del 2003, es trobaven d'alta en nòmina un total de 743 persones; un 39,59% menys que al començament de l'any 1999.⁵⁰ (Vegeu el quadre III-167)

Aquesta disminució s'explica per les baixes i per les reconversions en PNC (reducció, fins i tot, en el SMGT). Aquesta variació és molt apreciable, i permet observar que la previsió de liquidació total dels subsidis transformats per la Llei 26/1990 segurament no serà superior als deu anys.

50. La magnitud d'aquesta pèrdua és superior si es fa en valors relatius al volum de població.

QUADRE III-167. BENEFICIARIS DE LES PRESTACIONS DE LA LISMI (1999-2003)

	Total de prestacions			Total beneficiaris (1)	
	SGIM	SATP	SMGT	Total	%
01.01.1999	1.170	180	80	1.230	100,00
31.12.2003	630	79	44	743	60,41
Diferència	540	101	36	487	39,59

(1): S'ha de tenir present que no s'han de sumar directament les dades de les prestacions per tal de trobar el nombre de beneficiaris, atès que n'hi ha alguns que tenen dret a més d'un subsidi.

Font: elaboració pròpia a partir de les memòries de l'IBAS.

Els mateixos beneficiaris de les prestacions i els responsables polítics són els primers interessats que, entre les alternatives possibles, siguin aportades les prestacions que més garanties de qualitat de vida ofereixen als ciutadans. Per això, s'ha d'intentar que millorin aquestes prestacions.

9.5.

LES ORGANITZACIONS ASSOCIATIVES

9.5.1. LA PARTICIPACIÓ ASSOCIATIVA

El fenomen associatiu a les Illes Balears avança, tot i que és d'una complexitat extrema per la gran quantitat d'organitzacions existents i per la nombroses denominacions que en rep. Expressions com «sector no lucratiu», «tercer sector», «organitzacions no lucratives», «organitzacions no governamentals», «associacions voluntàries» o «societat civil» han

esdevingut comunes per definir i per delimitar la naturalesa i l'abast d'un fenomen social complex i, a més, en desenvolupament a les societats modernes.

Ara bé, tot i aquest avanç, que any rere any constatam, tant en el nombre d'associacions existents com en els recursos que s'hi destinen, no hi ha de moment dades objectives que ens permetin assegurar que l'entrada en vigor de la Llei 1/2002 hagi fet augmentar el fenomen de l'associacionisme, perquè fins i tot el nombre d'altres que s'han registrat ha baixat sensiblement al llarg del 2003.

El dret d'associació al nostre país

El dret d'associacionisme al nostre país ve determinat per la Llei 1/2002, la qual estableix que hi ha d'haver també un reglament que la desplegui -sense publicar, de moment-; a més, en algunes comunitats autònomes ja es treballa en lleis específiques del dret d'associació adaptades a la seva realitat. A les Balears, de moment, no hi ha hagut al llarg del 2003 cap iniciativa destinada a adaptar a la realitat de la nos-

tra comunitat autònoma qualsevol de les mesures normatives que han aparegut a l'Estat espanyol durant el 2002.

Cal tenir present a l'hora de parlar de les organitzacions d'iniciativa social els preceptes legislatius de què disposem:

- Constitució Espanyola, article 22;
- Codi civil, articles 28, 35 a 39 i 41;
- Llei orgànica de llibertat religiosa del 1980 (Registre del Ministeri de Justícia);
- Llei de cooperatives del 1987;
- Decret 397/1988, d'associacions juvenils;
- Llei de fundacions 50/2002, de 26 de desembre;
- Llei de règim fiscal de les entitats sense finalitats lucratives i incentius fiscals al mecenatge, 49/2002, de 23 de desembre;
- Llei del voluntariat, llei estatal del 1996;
- Llei del voluntariat de les Illes Balears, del 1998;
- Llei orgànica del dret d'associacionisme, del 2002.

9.5.2. L'EVOLUCIÓ DE LES ASSOCIACIONS REGISTRADES

En el Registre d'Entitats de la comunitat autònoma, que depèn de Direcció General de Relacions Europees i d'Entitats

Jurídiques, es troben registrades, l'any 2003, un total de 6.101 entitats, repartides en tres seccions. La secció primera, amb 4.990 registres; la secció segona, amb 73 registres, i la secció tercera, amb 1.027 registres. A més hi ha registrades 164 fundacions i 34 col·legis professionals, els mateixos que l'any anterior, ja que durant l'any 2003 no se n'hi va inscriure cap de nou.

Durant l'any 2003, es varen inscriure un total de 288 entitats en el Registre d'Associacions de les Illes Balears, que es desglossen de la manera següent:

- 284 associacions inscrites en la secció primera (associacions en general i que no tenen un altre règim específic),
- tres federacions inscrites en la secció segona,
- una associació de caràcter juvenil, que s'acull al règim del Decret 397/1988.

La Direcció General d'Esports de la Conselleria de Presidència i Esports ens ha facilitat les dades sobre les entitats esportives registrades, ja que el registre és diferent del que figura en l'altra Direcció General. Les dades són les següents:

Federacions esportives:	47
Clubs esportius:	2.025
Associacions esportives de promoció del temps lliure:	178

A més, tenim constància que hi ha 29 agrupacions de voluntaris de protecció

civil, amb un total de 590 voluntaris, d'acord amb les dades que ha facilitat la Conselleria d'Interior:

Nombre d'agrupacions a Mallorca:
17 agrupacions

Nombre d'agrupacions a Menorca:
6 agrupacions

Nombre d'agrupacions a Eivissa:
5 agrupacions

Nombre d'agrupacions a Formentera:
1 agrupació

Nombre de voluntaris a Mallorca:
366 voluntaris

Nombre de voluntaris a Menorca:
88 voluntaris

Nombre de voluntaris a Eivissa:
125 voluntaris

Nombre de voluntaris a Formentera:
11 voluntaris

Per tant, dels registres esmentats podem deduir que a la nostra comunitat autònoma hi ha un total de 8.413 organitzacions d'iniciativa social.

9.5.3. L'EVOLUCIÓ DEL NIVELL D'ASSOCIACIONISME

A partir dels registres existents, en aquests moments, no hi ha dades fiables per determinar la quantitat de persones inscrites a les diferents organitzacions d'iniciativa social.

Pel que fa als tipus d'associacions, en els diferents registres en trobam de diverses:

- de previsió de riscos (mutualitats),
- de mutualisme cultural (penyes taurines, esportives, confraries religioses, radioaficionats, penyes de travesses, etc.),
- de culte a la identitat (cases regionals, etc.),
- assistencials (associacions de discapacitats i per a discapacitats, de malalts crònics, de cecs, etc.),
- fundacions,
- federacions i associacions de veïnats i de propietaris,
- associacions d'alumnes i d'exalumnes,
- artístiques,
- científiques,
- associacions de comerciants,
- associacions de consumidors,
- de defensa de la llengua,
- educatives,
- juvenils,
- musicals,
- cooperatives (n'hi ha de set tipus: d'habitatge, d'explotació comunitària de la terra, d'ensenyament, agràries, de segon grau, d'assegurances i de crèdit),

- de pares i mares d'alumnes,
- de gent gran,
- professionals (associacions d'autotaxis, d'educadors, de psicòlegs, etc.),
- de protecció dels animals,
- de protecció de la natura,
- teatrals,
- turístiques (associacions de turisme rural, de promoció, etc.),
- d'economia social.

Algunes organitzacions, sobretot les de cultura, d'esport i d'oci, tenen una forta implantació a tots els pobles i són les que mouen una quantitat més gran de persones, si bé no hi ha dades fiables per qualificar-les.

Tot i que figuren dins l'apartat dedicat a analitzar l'evolució de les associacions registrades i inscrites en el Registre General, sí que tenim constància que almenys els ajuntaments de Palma, d'Alcúdia i de Calvià, a Mallorca, i els consells d'Eivissa i Formentera, de Mallorca i de Menorca, disposen de registre d'entitats. A més, els ajuntaments esmentats tenen constituïda la Regidoria de Participació ciutadana.

Les entitats que intervenen en l'àmbit de l'exclusió social a la participació tenen una presència important. Històricament, han estat capdavanteres en l'atenció a determinats sectors de població que s'engloben en la categoria d'«exclusió social».

La intervenció d'aquestes entitats s'ha centrat especialment a atendre les persones sense llar, a tractar addicions a substàncies tòxiques i, darrerament, a atendre els immigrants.